

Iuliu CRĂCANĂ

REGIMUL STRĂINILOR ÎN ROMÂNIA COMUNISTĂ

THE REGIME OF FOREIGNERS IN COMMUNIST ROMANIA

Abstract: In the 1950s, Romania completely isolated itself from the West and was isolated in turn. The phenomenon was accompanied by captivity within the country itself, as crossing the border, even into a 'friendly' communist country, was difficult. Romania's opening up to the West in the second half of the 1960s also meant an ever-increasing number of foreign nationals, tourists, students and representatives of foreign companies.

Because there was a strong possibility that foreign nationals in Romania would carry out espionage and propaganda activities, as well as disseminate capitalist ideas, the communist regime took measures in which the Political Police was given a very important role.

On the other hand, foreign citizens in Romania were privileged compared to the majority of Romanian citizens. They could hold foreign currency and purchase consumer goods of foreign origin, and the criminal policy towards foreign citizens was very permissive. The payment of a bail or a fine could get foreign nationals domiciled abroad out of prosecution or prison.

The present study attempts to analyse the measures taken with regard to the legal regime of foreigners in Romania, the property regime, official relations between representatives of state institutions on Romanian territory, entry and exit from the country, civil rights, the official measures of the Militia with regard to monitoring, surveillance, but above all, the measures of the Political Police with regard to the pursuit of information and any activities considered hostile to state security and the political regime in Bucharest.

Etichete: secret de stat, cetățean străin, Securitate, frontieră, turist, student străin.

Keywords: state secret, foreign citizen, Political Police, border, tourist, foreign student.

Cortina de fier care s-a lăsat imediat după terminarea celui de-Al Doilea Război Mondial a făcut cetățenii captivi în cele două blocuri politice. Spre deosebire de Occident, în tot blocul estic, intrat într-un proces de comunizare forțată sub supraveghere sovietică, fenomenul a fost însoțit de captivitatea în interiorul propriei țări, trecerea graniței, chiar și într-o țară comunistă „prietenă”, fiind greu de realizat. În anii `50, România s-a izolat complet de Occident și a fost izolată la rândul ei. Naționalizarea vizase și capitalul străin, iar mulți capitaliști, chiar români, se refugiaseră în Occident. Blocurile politice au determinat și atitudinea față de cetățenii străini, străinul dintr-un stat capitalist fiind în mod automat privit drept spion. Libertatea de mișcare a fost drastic limitată, statele aflate în conflict latent dezvoltând un sistem de control al străinilor caracterizat prin vigilență și control exagerat.

Deschiderea României față de Occident din a doua jumătate a anilor `60 a însemnat și un număr în continuă creștere de cetățeni străini care au început să vină în România. Acest fenomen a fost favorizat și de numeroși factori, precum: dezvoltarea programată a turismului, concretizată prin construirea accelerată de baze turistice și stațiuni, dezvoltarea industriei în colaborare cu firme occidentale și, mai apoi, primirea la studii a studenților străini. Acest ultim factor a fost un adevărat fenomen care a explodat în anii `80, când nevoia de valută și relațiile strânse ale lui Nicolae Ceaușescu cu liderii statelor din Orientul Mijlociu și de pe continentul african au făcut ca foarte mulți tineri să vină la studii în Republica Socialistă România.

Prin urmare, România comunistă, care fusese vreme de peste zece ani complet izolată de Occident, puținele informații la care serviciile secrete ale acestuia aveau acces provenind de la un număr restrâns de fugari și emigranți, s-a confruntat cu o situație complet nouă. Era foarte posibil ca cetățenii străini din România să desfășoare activități de spionaj și de propagandă, fapt pentru care cetățenii români cu care aceștia intrau în contact erau considerați de autorități complet expuși. În acest sens, regimul comunist a luat măsuri în care Securitatea a primit un rol foarte important.

A fost adoptată o legislație pentru apărarea secretului de stat în RSR și de stabilire a relațiilor cu străinii care îi privea în mare măsură pe cetățenii români ce intrau în contact cu aceștia. În contextul războiului

rece, sub pretextul că și în statele capitaliste, mai ales în SUA, persoanele care aveau acces la date și informații secrete nu aveau voie să stabilească relații personale cu străinii și nu se puteau deplasa peste hotare decât în anumite condiții, între care și întocmirea de formulare și chestionare despre natura relațiilor cu străinii, în instituțiile din RSR tuturor, chiar și miniștrilor, li s-a interzis să se întâlnească cu străini în afara sălilor de protocol, expoziții sau locuri special amenajate și li s-a stabilit prin lege obligația de a întocmi, ulterior, note de convorbiri¹.

Pericolul spionajului a fost dublat de posibilitatea ca cetățenii români care intrau în contact cu străinii să fie contaminați de idei capitaliste, occidentale, „dușmănoase”, astfel că orice contact cu un cetățean străin era periculos nu numai din punct de vedere al securității naționale, ci și al securității „regimului”.

Deși, formal, din punct de vedere juridic, cetățenii străini aveau toate drepturile cetățenilor români, în afară de cele politice, ei erau monitorizați și controlați în permanență. Statul, prin instituțiile sale represive, a făcut toate eforturile să știe în orice moment unde se află cetățeanul străin de pe teritoriul României, cu ce se ocupă, cu cine se întâlnește, unde locuiește și unde se deplasează, interzicând, oficial sau nu, deplasarea acestuia în anumite locuri sau contactul cu anumite categorii de cetățeni români.

Datorită faptului că puteau deține valută și să își procure bunuri de larg consum de proveniență străină, majoritatea cetățenilor străini erau văzuți drept privilegiați de români. Mai mult, din motive politice, în anii '60, au primit drepturi suplimentare față de cetățenii români, ca de exemplu cel de a evita pedeapsa penală cu închisoarea prin plata unei sume de bani, drept de care cetățenii români nu beneficiau. Inițial, scopul acestei măsuri a fost acela de a proteja imaginea României și a evita complicațiile judiciare și mediatice, pe care cetățenii străini, care aveau acces la organizațiile pentru drepturile omului și la presa occidentală, le puteau crea, spre deosebire de cetățenii români, scop dublat de nevoia de valută din anii '80. Din aceste motive, politica penală față de cetățenii străini a fost foarte permisivă. Plătirea unei cauțiuni sau a unei amenzi putea să îi scoată pe cetățenii străini cu domiciliul în străinătate de sub urmărirea penală sau din închisoare.

¹ ACNSAS, fond Documentar, dosar nr. 3029, ff. 3-4.

Începând de la jumătatea anilor '60, statul român a schimbat politica față de blocul vestic, schimbare concretizată și prin cooperare economică și deschiderea granițelor pentru turiștii străini. Cooperarea economică a însemnat pentru început o cooperare comercială, care a adus mai mulți marinari străini în porturile românești, precum și alte tipuri de transportatori tereștri. Mai târziu, ea a însemnat o cooperare în domeniul industrial, concretizată printr-un aflux de specialiști străini care însoțeau afluxul de tehnologie occidentală care intra în industria românească. În paralel, creșterea continuă a numărului de turiști străini și a oferit oportunități serviciilor de spionaj străine pentru care organele Securității și Miliției nu erau pregătite.

La toate acestea s-a adăugat afluxul de studenți străini din anii '80. Acordurile din deceniul precedent dintre RSR și unele state arabe și africane, precum și cu Grecia, Israel, Vietnam, Cuba, prevedeau schimburi comerciale și schimburi de studenți. În scurt timp, nivelul ridicat al învățământului și taxele relativ mici în comparație cu cele din statele occidentale, au făcut ca România să fie o opțiune pentru tinerii acestor state. La aceasta contribuia și faptul că, datorită supraviețuirii populației, era văzută de părinții și statele de origine, care le și plăteau școlarizarea, ca o țară sigură. Foarte căutate erau facultățile de medicină, politehniste și economice. După un an pregătitor pentru învățarea limbii române, tinerii străini erau repartizați în centrele universitare, unde intrau în relații cu studenții români. Compania studenților străini era foarte căutată de către studenții români. Pe lângă exotismul care îi însoțea aceștia beneficiau de *aur, blugi, stilouri, țigări*, acces la *shop*, dreptul să dețină *valută*, dreptul de a mânca la restaurante, acces la magazinele partidului și la produsele capitaliste, toate acestea constituind un „miraj” pentru tinerii români. În condițiile restrictive din anii '80, spre deosebire de căminele studenților români, căminele în care erau cazați studenții străini aveau apă caldă.

Prin organele Securității și ale Miliției, statul comunist a trebuit să ia măsuri sustinute pentru a combate influența ideologică și spionajul care îi însoțea pe cetățenii străini din România. La acestea, s-a adăugat, în anii '80, și pericolul terorismului internațional, mijloc de luptă între diferite naționalități și religii. Străinii, mai ales studenții proveniți din Orientul Mijlociu și nu numai, au mutat conflictele lor politice de acolo pe teritoriul României.

Studiul-raport de față încearcă să analizeze măsurile luate în privința regimului juridic al străinilor în România, în privința regimului proprietății, al relațiilor oficiale între reprezentanții instituțiilor statelor pe teritoriul României, al intrării și ieșirii din țară, al drepturilor civile, al măsurilor oficiale ale Miliției în privința monitorizării, supravegherii, dar, mai ales, al măsurilor Securității în privința urmăririi informative și a oricăror activități considerate ostile pentru securitatea statului și pentru regimul politic de la București.

Controlul străinilor a fost reglementat pentru prima dată în condițiile Primului Război Mondial. Circulația necontrolată a străinilor într-o Românie pe cale să intre în război, spionajul tot mai accentuat din partea ambelor tabere interesate ca România să se alăture ca aliat al Antantei sau al Puterilor Centrale, au urgentat nevoia de a înregistra și urmări cetățenii străini. La 20 martie 1915 a fost emisă *Legea pentru controlul străinilor, controlul unora din stabilimentele publice și înființarea unui birou al populațiunii*, al cărei scop era și acela de a colecta informații despre cetățenii români suspectați de activități ostile statului. Ca urmare a aplicării acestei legi, după intrarea României în război, printr-un jurnal al Consiliului de Miniștri din 14/27 august 1916, s-a decis internarea străinilor care aveau cetățenia țărilor aparținând Puterilor Centrale.

La câteva luni după evenimentele de la Tatarbuniar a fost adoptată *Legea nr. 206 din 11 aprilie 1925 pentru reglementarea migrațiilor* modificată prin *Decretul-lege nr. 4072 din 3 decembrie 1938 pentru completarea legii pentru controlul străinilor și înființarea unui timbru fix*.

După război, contextul intern a făcut necesară *Legea nr. 411/1581 din 1946 pentru recensământul străinilor din România*.

Primele măsuri, vizând ruperea oricăror relații de dependență și influență pe care o puteau exercita statele și capitalul occidental, au fost cele economice. Prin *Legea nr. 1061/28 decembrie 1946 privitoare la regimul mărfurilor aflate în străinătate plătite sau acotate de comercianți, industriași și orice proprietari de mărfuri români, prin devize puse la dispoziție de Banca Națională a României sau prin creditări în cliring*². Mai apoi prin *Legea nr. 284/15 august 1947 pentru cedarea*

² M.O., Partea I, nr. 298, 28 decembrie 1946, p. 13178.

către Banca Națională a aurului, valutelor și efectelor și altor mijloace de plată străine și Legea nr. 285 pentru modificarea și completarea unor dispozițiuni din legea pentru comerțul de devize din 1 Octombrie 1932 și a altor legi pentru reglementarea schimburilor cu străinătatea, adoptată în aceeași zi, se interziceau „operațiuni cu mijloace de plată străine fără autorizație”³. Se prevedea că „cei care vor face operațiuni cu mijloace de plată străine fără autorizație prealabilă vor fi sancționați”⁴. Se instituia, totodată, o procedură specială de judecată a infracțiunilor valutare de către Curțile de Apel.

Schimbarea radicală în privința străinilor s-a produs prin sdoptarea Decretului nr. 238 din 16 septembrie 1948 *privind regimul străinilor în Republica Populară Română*⁵, decret care consacra atitudinea noului regim față de potențialul pericol pe care îl vedea în schimburile de informație cu exteriorul și, mai ales, cu statele occidentale. Deși prima frază a decretului părea să le confere străinilor drepturi nelimitate („Intrarea, șederea și deplasarea străinilor pe teritoriul Republicii Populare Române, este liberă”), acesta se continua cu mențiunea „în condițiunile prezentului decret”. Actul normativ nu pomenea nimic despre drepturile cetățenilor străini pe teritoriul României și, în totalitatea lui, institua un control strict al străinilor, control exercitat pe întreg cuprinsul țării, de Ministerul Afacerilor Interne, prin Serviciul Central de Control al Străinilor și organele locale de control al străinilor, în principal prin Birourile județene de control al străinilor. Statul trebuia să știe în fiecare moment unde se află cetățeanul strain. Străinii aveau obligația să informeze în permanență autoritățile statului în privința locului în care se aflau. Astfel, deplasarea dintr-o localitate într-alta pentru mai mult de trei zile, trebuia anunțată la Biroul județean de control al străinilor din raza căruia pleca și la acela în raza căruia mergea.

Ministerul Afacerilor Interne primea atribuții numeroase și puteri depline în raport cu cetățenii străini. Putea să oblige pe străin să părăsească țara sau, după caz, localitatea sa de domiciliu și să locuiască într-o localitate anume determinată. Nu își putea schimba domiciliul

³ M.O., Partea I, nr. 186, 15 august 1947, pp. 7 632-7 634.

⁴ Idem, Partea I, nr. 186, 15 august 1947, pp. 7 305-7 311.

⁵ M.O., Partea I, nr. 215, 16 septembrie 1948, pp. 7 305-7 311.

decât cu aprobarea Biroului județean de control al străinilor din raza în care domiciliu, iar deplasarea pentru mai mult de trei zile dintr-o localitate în alta se putea face numai după anunțarea prealabilă a birourilor din rază cărora pleca și din raza căruia mergea. Fiecărui străin i se fixa un termen în biletul de liberă petrecere care putea fi prelungit numai cu aprobarea MAI. Chiar plecarea din țară trebuia anunțată cu 15 zile înainte.

Actul normativ prevedea numeroase sancțiuni stabilite în urma unor judecăți rapide, după procedura specială a flagrantelor delictelor. Se sancționau cu închisoarea rămânerea în țară după expirarea termenului de ședere sau a termenului de pe viza de tranzit, nedeclararea identității de cetățean străin în fața oricărei autorități, neprezentarea de îndată la invitația făcută de orice autoritate, părăsirea domiciliului fixat fără anunțarea prealabilă.

Dislocările de populație, uzuale în timpul războiului și continuate de regimul comunist, au fost folosite nu numai împotriva cetățenilor români. Constatându-se abuzuri în privința dislocărilor, Ordinul MSS nr. 40 din 26 ianuarie 1953 interzicea efectuarea de dislocări a cetățenilor străini fără existența unor motive bine întemeiate și fără aprobarea guvernului⁶.

În anii '50 debutează seria de ordine interne, planuri de măsuri, directive și ordine ale Miliției și Securității în privința cetățenilor străini. La început, frecvența lor nu a fost foarte ridicată, căci, în lipsa turismului de masă, al schimburilor de specialiști și de studenți, pe lângă consilierii sovietici și specialiștii sovietici care lucrau în sovromuri, și față de care statul român se purta cu cele mai fine mănuși, existau două tipuri de străini care prezentau interes pentru securitatea statului: marinarii străini și cetățenii statelor socialiste care aveau rude în România.

În privința marinarilor, la 01.06.1955 a fost emisă Directiva nr. 460 *cu privire la măsurile ce trebuie luate în vederea unei bune organizări a muncii de contrainformații în cadrul transportului naval al RPR și printre marinarii străini*⁷. Securitatea remarcase că marinarii străini întrețineau „legături suspecte de spionaj cu populația locală”, dar acestea

⁶ ACNSAS, fond MAI – Direcția juridică, dosar nr. 3611, vol. 1, ff. 11-12

⁷ *Ibidem*, vol. 2, ff. 215-223.

erau greu de probat din lipsă de coordonare. Diferite organe ale MAI recrutaseră pe unele vase fără nici o rațiune, o mulțime de marinari, astfel că unii informatori fuseseră recrutați de 2-3 ori. Erau cazuri în care organele de securitate din transporturi nu semnalau la timp organelor teritoriale sosirea în port a vaselor ce aparțineau statelor capitaliste, precum și ieșirea marinarilor de pe aceste vase în oraș. Deoarece organele teritoriale nu își dădeau silința să îi urmărească pe marinarii străini, s-a decis preluarea de către organele de securitate din transportul naval a agenturii din porturi și de pe vase⁸.

Un alt act normativ care îi privea pe străini, în vederea aplicării art. 13 din Decretul nr. 238/1948 *cu privire la prelungirea termenului de ședere în țară a cetățenilor străini stabiliți pe teritoriul RPR* a fost Ordinul Ministrului Afacerilor Interne nr. 22 din 12.04.1956 *referitor la prelungirea termenului de ședere în țară a cetățenilor străini*. Acest termen se prelungea în mod uniform, acordându-se un termen de un an tuturor cetățenilor străini, indiferent de statul căruia aparțineau și de situația lor profesională. Scopul legii era acela de a monitoriza cetățenii care trebuiau să se prezinte la formațiunile de evidența populației ale Miliției pentru solicitarea prelungirii termenului de ședere în țară cu cel puțin 15 zile înainte de expirare. Prelungirea termenului de ședere în țară la data expirării vechiului termen, și nu la date fixe, cum se proceda până atunci, dădea posibilitatea organelor de miliție de a avea ține în permanență legătura cu cetățenii străini pentru o mai bună cunoaștere a activității lor. Pentru șederea în Republica Populară Română, cetățenii străini trebuiau să plătească și o taxă anuală de 80 de lei⁹.

Cea de-a doua categorie de cetățeni străini care veneau în România în anii '50 era formată din cetățenii statelor socialiste care aveau rude în România comunistă. Considerați mai puțin periculoși pentru regim, pentru ei a fost instituit un regim mai lax, putând să se folosească de regimul vizelor la cerere pentru cetățenii care vroiau să-și viziteze rudele din RPR. Această facilitate era gândită în principal pentru cetățenii din statele vecine și a fost implementată în decembrie 1956, în urma unei propuneri sovietice, pentru cetățenii din RPR și URSS care călătoreau în scop familial. Vizele se acordau pe baza unor

⁸ *Ibidem*.

⁹ *Idem*, dosar nr. 3614, vol 1, ff. 123-132.

„declarații-chemare” declarații vizate de organele de miliție. După model sovietic, treptat, până în iulie 1957, practica acordării vizelor la prezentarea declarațiilor-chemare s-a introdus pentru cetățenii tuturor țărilor socialiste.

Noua procedură a fost întâmpinată, încă de la început, cu o atitudine potrivnică de către MAI. Fiind și cel care aproba intrarea în țară, dar și răspundea de urmărirea acestei categorii de cetățeni străini, ministerul se proteja, practic, de activitatea pe care trebuia să o desfășoare pe timpul cât aceștia stăteau în țară. În iulie 1959, pe baza unor dispoziții ale MAI, organele de miliție au restrâns simțitor vizarea declarațiilor-chemare pentru cetățenii iugoslavi. În a doua jumătate a anului 1959 au fost vizate doar 7,5% din numărul total de declarații prezentate, iar în primul trimestru al anului 1960, procentajul a scăzut la 1,7%. Presiunile la ambasade și la MAE au făcut ca MAE să sesizeze Comisia guvernamentală de vize. Aceasta s-a pronunțat pentru ridicarea restricțiilor, dar MAI n-a revenit asupra deciziei. Mai mult, în iunie 1960 a precizat într-o adresă către MAN că pentru cetățenii iugoslavi organele de miliție nu mai vizează nici o declarație-chemare. Prin comparație, în cursul anului 1959, RS Cehoslovacă acordase 4 765 vize, RP Ungară 5 811 vize iar RP Bulgară acorda vize la cerere fără prezentarea declarațiilor-chemare. La 23 iulie 1960, A Bunaciu, ministrul de Externe, considera că măsurile restrictive luate de MAI sunt nejustificate și propunea „să se revină asupra acestor măsuri”, „organele de miliție să vizeze declarațiile chemare, cel puțin pentru rudele apropiate (părinți, copii, soți, frați)”¹⁰.

Al doilea act normativ important care a reglementat regimul străinilor din România comunistă a fost Decretul nr. 260 din 15 iunie 1957 *privind reglementarea intrării, șederii și ieșirii străinilor din Republica Populară Română*. Acesta abroga Decretul nr. 238/1948 și stabilea regimul juridic al cetățenilor străini care posedau acte de călătorie sau alte documente doveditoare ale cetățeniei emise de autoritățile statului ai căror cetățeni erau și ale persoanelor care locuiau în România și care nu erau cetățeni români nici ai altui stat, fiind considerați fără cetățenie¹¹. Înregistrarea și evidența lor era o atribu-

¹⁰ ANIC, fond CC al PCR – Cancelarie, dosar nr. 38/1960, ff. 52-53.

¹¹ Astfel de cetățeni fără cetățenie erau, de exemplu, cetățenii greci, refugiații politic în România la finalul anilor '40. Aceștia primeau un act de identitate din partea statului

ție a Ministerului Afacerilor Interne. Străinii erau obligați să declare organelor de frontieră competente, la intrarea în țară, localitatea în care doreau să meargă, iar în termen de 3 zile de la intrarea în țară să-și stabilească reședința sau domiciliul în localitatea declarată. La sosirea în localitate, străinii erau obligați să se înregistreze la organele de miliție în termen de 24 de ore. În baza acestor înregistrări, organele de miliție eliberau legitimații provizorii pe termenul prevăzut de viză sau carnete de identitate, în cazul în care își stabileau domiciliul în RPR. Persoanele fizice sau juridice nu aveau voie să îi găzduiască mai mult de 24 de ore în locuințe sau sediu pe străinii care nu posedau dovada înregistrării la organele de miliție și aveau obligația să anunțe găzduirea străinilor în imobil sau mutarea acestora din imobil, în termen de 24 de ore, atât la venire cât și la plecare. Persoanele fizice sau juridice nu îi puteau angaja sau folosi în serviciul lor pe străinii care nu prezentau dovada înregistrării și aveau obligația să anunțe angajarea și ieșirea din serviciu în termen de 15 zile la organele de miliție locale¹².

Persoanele fizice și juridice de orice fel nu îi puteau găzdui mai mult de 24 de ore în locuința, respectiv sediul lor sau în alt imobil aflat în administrarea ori la dispoziția lor, pe străinii care nu posedau dovada înregistrării la organele de miliție și aveau obligația să anunțe găzduirea străinilor în imobil sau mutarea acestora din imobil, organului de miliție din localitate în termen de 24 ore, atât la sosire, cât și la plecare¹³.

Străinii stabiliți definitiv în Republica Populară Română se puteau muta din localitatea în care domiciliau pentru a-și stabili domiciliul în localități care erau centre aglomerate, în reședințe de regiune sau de raion, ori în localitățile supuse regimului de frontieră, numai cu aprobarea organului de miliție din localitatea unde domiciliau și numai în cazuri speciale: în interes de serviciu, dacă se mutau la soțul care domicilia în altă localitate, când se mutau la copii, când în urma divorțului revenea în localitatea din care a plecat. O altă condiție pentru mutare era încuviințarea prealabilă a organelor de miliție sau, în unele cazuri, chiar a directorului general al Miliției¹⁴.

român în baza căruia aveau toate drepturile cetățenului român, în afară de dreptul la vot, și erau scutiți de anumite obligații, ca de exemplu stagiul militar.

¹² ACNSAS, fond Documentar, dosar nr. 13101, vol 1. B.O. nr. 15, 15 iunie 1957

¹³ *Ibidem*, f. 365.

¹⁴ *Ibidem*.

Deplasarea străinilor care nu aveau domiciliu în țară dintr-o localitate în alta se putea face numai cu anunțarea organelor de miliție și nu putea depăși 6 luni¹⁵. Deplasarea tuturor străinilor în zonele de frontieră se putea face numai cu autorizarea organelor de miliție¹⁶, care, după consultarea cu Securitatea, puteau respinge cererile străinilor de schimbare a domiciliului sau de deplasare pe motive de ordine publică sau ținând de securitatea statului. Străinul care pleca definitiv din țară avea obligația de a anunța plecarea cu 24 de ore înainte, la organul de miliție pe raza căruia își avea reședința.

Decretul prevedea numeroase sancțiuni. Încălcarea dispozițiilor enumerate mai sus se pedepsea cu închisoare de la 1-6 luni sau amendă de la 100-500 lei.

Actul normativ a fost urmat de *Instrucțiuni pentru aplicarea decretului nr. 260 din 15 iunie 1957 privind reglementarea intrării, șederii și ieșirii străinilor din RPR*, semnat de Alexandru Drăghici, Ministrul Afacerilor Interne, în care erau detaliați, punct cu punct, pașii de urmat în evidența străinilor și formularistica de completat¹⁷.

Același scop l-au avut și Instrucțiunile nr. 139 din 01.11.1959 *pentru aplicarea Decretului 260/15.06.1957 privind reglementarea intrării, șederii și ieșirii străinilor în/din R.P. Română*. Acestea reglementau comportamentul autorităților față de cele două categorii de cetățeni străini, cei care aveau cetățenia altui stat și cei fără cetățenie, precizându-se ce organe ale Miliției îi luau și țineau în evidență. Așa cum era de așteptat, deși în legislația oficială nu se devoala vreo modalitate de raportare diferită între cetățenii din statele capitaliste și cei din țările socialiste, în instrucțiunile de aplicare se făcea o diferență. Taloanele care se emiteau pentru fiecare străin la intrarea în țară erau repartizate în mod diferit¹⁸. Persoanele fizice sau juridice nu puteau folosi sub nici o formă în serviciul lor străini care nu prezentau dovada înregistrării lor la organele de miliție și erau obligate, la rândul lor, să anunțe angajarea și ieșirea din serviciu a străinilor la organul de miliție local în termen de 15 zile. Pentru că în centrele urbane mari

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ *Ibidem*, f. 366.

¹⁷ *Idem*, fond Documentar, dosar nr. 10172, vol. 18, ff. 48 – 67.

¹⁸ *Idem*, fond MAI – Direcția juridică, dosar nr. 3616, vol. 3, ff. 90-113.

erau mai greu de urmărit, iar în localitățile de graniță prezentau un pericol deosebit, străinii stabiliți definitiv în România se puteau muta din localitatea unde domiciliau în centrele aglomerate, în reședințe de regiune sau raion sau în localitățile de graniță, doar cu aprobarea organelor de miliție și numai în cazuri excepționale, precum în interes de serviciu sau când se mutau cu soțul.

Străinii cu domiciliu în R.S.R. se puteau deplasa dintr-o localitate în alta cu aprobarea organului de miliție în evidența căruia se aflau, iar, dacă în acea localitate stătea mai mult de trei zile, era obligat să ceară înregistrarea la organul de miliție din localitatea în care își stabilea reședința temporară¹⁹. De asemenea, străinii erau obligați să anunțe organele de miliție despre orice schimbare intervenită în starea lor civilă în 15 zile de la producerea ei. Prelungirea termenului de ședere în țară se făcea tot de către organele de miliție²⁰.

În privința anunțării organelor de miliție pentru deplasările scurte, prin Decretul nr. 120 din 26 aprilie 1960 *pentru modificarea Decretului nr. 260 din 15 iunie 1957 privind reglementarea intrării, șederii și ieșirii străinilor din RPR*, pentru turiștii străini care făceau turism pe termen scurt în România s-a făcut o mică derogare. A fost introdus un nou articol: „Străinii veniți la odihnă în stațiunile balneo-climaterice sau turistice din RPR se pot deplasa în alte localități, fără a mai anunța organele de miliție”. Totuși, lista localităților și stațiunilor sau zonele în care se puteau deplasa în condițiile respective urmau a se stabili de către Consiliul de Miniștri²¹.

Totuși, în privința cetățenilor străini nu se puteau lua unele măsuri legislative draconice ca cele pentru cetățenii români. De exemplu, Decretul nr. 1056 din 31 decembrie 1962 *privind regimul mașinilor de scris, multiplicatoarelor și materialelor necesare reproducerii scrisorilor* prevedea că mașinile de scris puteau fi deținute de persoane fizice numai pe baza autorizației organelor MAI iar deținerea sau folosirea de către acestea a multiplicatoarelor de orice fel sau a matrițelor necesare reproducerii de scrieri erau interzise. Chiar organizațiile socialiste care dețineau mașini de scris sau multiplicatoare erau obligate să le

¹⁹ ANIC, fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie, dosar nr. 68/1966, f. 44.

²⁰ ACNSAS, fond MAI – Direcția juridică, dosar nr. 3616, vol. 3, ff. 90-113.

²¹ B.O. nr. 6 din 26 aprilie 1960.

înregistreze la organele de miliție. În schimb, străinii veniți temporar în România erau exceptați de la aceste dispozițiuni²². Bineînțeles că mașinile de scris deținute de străini erau puține, și în privința acestora se luau măsuri operative de către Securitate.

În ședința Comitetului Executiv al CC al PCR din 6 august 1965, s-a luat decizia intensificării dezvoltării turismului în anii 1966-1977. Pe lângă dezvoltarea turismului de odihnă și tratament a oamenilor muncii, separat, trebuia să se întocmească un plan pentru atragerea turiștilor străini prin: construcții noi în localitățile turistice existente, pe litoral și în alte stațiuni turistice, „ținându-se seama de pretențiile de confort ale turiștilor străini” și „construirea de hoteluri și în localitățile care nu sunt turistice”. În lipsa necesarului de hoteluri, s-a pus problema „cazarea unor turiști străini la cetățenii particulari”²³ măsură care, cum vom vedea în continuare, a fost, în cele din urmă, interzisă prin toate actele normative ulterioare.

Referatul Comitetului de Stat al Planificării depus la Secretariatul CC al PCR pe 26 iunie 1965 argumenta necesitatea creșterii numărului de cetățeni străini prin faptul dovedit că termenul de recuperare a investițiilor în turism (hoteluri, moteluri, hanuri, restaurante) era foarte convenabil, de 12 ani. În condițiile majorării cu cca. 20% a tarifelor pentru turiștii din Vest, investițiile se puteau recupera în cca. 8-10 ani. Mai mult, cursul de revenire a unui dolar din turismul extern, era de cca. 20 de lei față de 29-30 la exportul de produse agro-alimentare. Mai mult, aportul valutar de cca. 20-22 de dolari la 1000 lei investiți pentru dezvoltarea turismului extern, situa turismul printre ramurile economiei care aduceau un aport valutar bun, în comparație cu cel adus de investițiile destinate fabricilor a căror producție era destinată exportului²⁴.

Încasările valutare din turismul extern crescuseră vertiginos: de la 34,4 milioane lei valută în anul 1960 (din care 29.1 milioane lei valută pe Est și 5,3 milioane lei pe vest) la 114 milioane lei valută în anul 1965 (din care 34 milioane lei valută pe est și 80 milioane lei valută pe vest)²⁵. Se dezvoltase mai ales „turismul pe relații Vest”, și tot în

²² B.O. nr. 4 din 19 ianuarie 1963.

²³ ANIC, fond CC al PCR – Cancelarie, dosar nr. 113/1965, vol. 1, ff. 1-2.

²⁴ *Ibidem*, f. 60.

²⁵ *Ibidem*, f. 66.

această direcție se făceau eforturi. Comitetul de Stat al Planificării făcuse o analiză a sumelor încasate de Italia, Austria, Grecia, Elveția din turism, și chiar a Iugoslaviei, și a măsurilor pe care acestea le luaseră pentru asta, analiză care ducea către aceleași concluzii. Prin urmare, în urma măsurilor propuse, se preconiza ca în 1970 să fie cam 1.000.000 de cetățeni străini, din care 800.000 cazați în spațiile de cazare ale statului, iar 200.000 în spațiile de cazare ale cetățenilor²⁶.

Dintr-un referat, din martie 1967, *privind rezolvarea cererilor de pașapoarte și vize pe anul 1966* al Comisiei Guvernamentale pentru Pașapoarte și Vize, aflăm că în anul 1966 fuseseră acordate 200 054 de vize cetățenilor români pentru a merge în străinătate și 480 901 pentru cetățenii străinii veniți în România. Dintre cetățenii Români 45 231 se deplasaseră în interes de serviciu dintre care mulți au mers la mai multe acțiuni aprobate (52 488). Dintre aceștia, 24 186 au participat la acțiuni în țări socialiste (cu 4 609 mai mulți decât în anul 1965) iar 28 302 în state capitaliste (cu 6 649 mai mult decât în anul 1965). Din țările socialiste veniseră 29 696 de persoane în interes de serviciu (cu 7 752 mai puțin decât în 1965) iar din cele capitaliste veniseră în Republica Socialistă România cu viză de serviciu 7 420 de persoane, față de 7 866 în anul precedent²⁷.

În privința turiștilor străini, mare parte dintre aceștia proveneau din RF Germania (106 730). Din numărul total de 317 078 de turiști occidentali veniți pe baza contractelor cu ONT, cca. 95.000 primiseră servicii turistice integrale, în rest se cazaseră la rude sau călătoriseră în interes de afaceri²⁸.

Ca revers al medaliei, odată cu creșterea numărului de turiști, se îngreuna controlul statului, care era nevoit să simplifice sau să renunțe la unele măsuri birocratice. La 12 aprilie 1965 o notă a Secției Economice a CC al PCR pentru simplificarea formalităților vamale și facilitarea intrării și ieșirii din țară a autovehiculelor turiștilor străini, asupra căreia Ministerul Afacerilor Interne și Ministerul Comerțului Exterior își dăduseră acordul, prevedea să se renunțe pentru autovehicule la orice formalitate de frontieră. S-a luat în calcul posibilitatea unor eventuale

²⁶ *Ibidem*, f. 67.

²⁷ *Idem*, dosar nr. 26/1967, f. 67.

²⁸ *Ibidem*, f. 69.

înstrăinări a autovehiculelor cetățenilor străini către cetățenii români, fără aprobare și fără plata taxelor vamale, cu condiția de a se reglementa mai bine procedura de vânzare-cumpărare sau donație a acestora pe teritoriul Republicii Populare Române cu scopul de a se putea constata cu ocazia înscrierilor în circulație la miliție, iar, în cazul în care noul proprietar nu înscria autoturismul în circulație, cu ocazia controlului actelor de circulație²⁹. Mai mult, prin Decretul nr. 441/1961, România aderase la Convenția vamală privind importul temporar al vehiculelor rutiere particulare, încheiată la New-York în 4 iunie 1954.

Cum, în România nu existau încă automobile de producție internă, numeroși cetățeni români își doreau să achiziționeze autoturismele occidentale pe care începuseră să le vadă la turiștii străini, din ce în ce mai numeroși pe șoselele patriei. Statul a încercat să reglementeze și această problemă. Potrivit HCM nr. 669 din 25 aprilie 1966 *privind înființarea întreprinderii de stat pentru comerț exterior „Auto-tractor”* și Ordinului nr. 59 din 20 martie 1965 al Ministerului Comerțului Exterior, cetățanii străini care intrau în țară cu autoturisme uzate aveau posibilitatea de a le vinde, cu plata în lei, numai acestei întreprinderi care putea să le revândă către organizațiile socialiste sau către particulari, de asemenea cu plata în lei³⁰.

Unii români mai „întreprinzători”, însă, își doreau autoturisme noi sau anumite modele. Ei au eludat procedura, cumpărând autoturisme aparținând unor persoane domiciliat în străinătate, făcând plata în diverse moduri acceptabile pentru ambele părți, altele decât în lei.

Aceștia obțineau autorizația de import declarând că au obținut automobilul prin donație și nu prin vânzare-cumpărare. Numai că organele statului comunist erau vigilente în legătură cu astfel de operațiuni. În 1967 erau în urmărire penală 69 de persoane dintre care 16 cetățeni străini iar în curs de judecată 24 cetățeni străini și 89 români pentru vânzarea și cumpărarea ilegală de autorurisme. Ei comisese ră infracțiuni prevăzute în Decretul 210/1960 *privind regimul mijloacelor de plată străine, metale prețioase și pietre prețioase* dar și art. 268 indice 31 CP (nerespectarea dispozițiilor legale privitoare la monopolul

²⁹ Idem, dosar nr. 58/1965, ff. 225-228.

³⁰ ANIC, fond Consiliul de Stat-Decrete, dosar nr. 973/1967, ff.10-11.

de stat al comerțului exterior) iar autoturismele obiect al infracțiunii indisponibilizate se aflau parcate la sediile organelor de miliție.

Infracțiunea era considerată extrem de periculoasă pentru statul român totalitar, deoarece afecta respectarea monopolului de stat al comerțului exterior, exercițiul politicii valutare, sistemul privind autorizarea operațiunilor de import și a celor cu mijloace de plată străine, metale prețioase și pietre prețioase precum și reducerea intrării în țară a devizelor³¹.

Numai că era vorba de cetățani străini, turiști sau rezidenți, a căror implicare în procese penale atrăgea consacinațe diplomatice și de imagine de care statul român nu avea nevoie. Astfel ca un act de „clemență”, prin decretul nr. 973 din 11 octombrie 1967 *privind încetarea procesului penal pentru unele infracțiuni, neexecutarea unor pedepse și restituirea unor bunuri* s-a prevăzut că procesul penal nu mai era pornit iar dacă a fost pornit înceta pentru aceste infracțiuni dacă infracțiunile au fost săvârșite până la data publicării, iar plata prețului s-a făcut în lei. Mai mult, autoturismele se restituiau, în starea în care se găseau la acel moment³². Rămâneau inculpați sau condamnați doar cetățenii români care făcuseră plata cu alte mijloace decât lei. Astfel, toți cetățenii străini erau exonerati încorpore, rămânând pasibili de pedeapsă doar cetățenii români care nu plățiseră contravaloarea autoturismelor cu lei.

În privința intrării și ieșirii din țară a numărului din ce în ce mai mare de autoturisme, potrivit art. 24 din Legea nr. 6/1961 *privind reglementarea regimului vamal al Republicii Populare Române*, intrarea și ieșirea temporară din țară a autovehiculelor aparținând cetățenilor străini se făceau pe baza unor documente greu de obținut și de verificat. Aceste documente erau diverse: *Carnet de trecere prin vamă* eliberat de „Federația Internațională a Automobilistilor” sau „Alianța Internațională pentru Turism” prin asociațiile naționale afiliate la aceste organizații, *triptice internaționale*, asemănătoare cu carnetul de trecere prin vamă, care se foloseau în baza unor convenții bilaterale între Republica Populară Română și Republica Populară Bulgaria și Republica Populară Ungară și, în lipsa acestora, *declarații*

³¹ *Ibidem*, f.10.

³² *Ibidem*, ff.1-7.

vamal-valutare. Controlarea acestora la frontieră ducea la staționări îndelungate la punctele de trecere a frontierei. State occidentale, ca Franța, Austria, Spania, R.F. Germană, Belgia, Elveția, renunțaseră de multă vreme la orice formalitate pentru intrarea și ieșirea din țară a autovehiculelor, și, mai nou, statele socialiste RP Bulgaria, RSF Igoslavia, RP Ungară renunțaseră la rândul lor la aceste formalități³³. Peste toate acestea, în anul 1964 intraseră în țară 40 000 de autoturisme aparținând turiștilor străini, iar pentru anul 1965 se estimau 100 000³⁴.

Ca urmare, Decretul nr. 423 din 5 iulie 1965 *pentru modificarea articolului 24 din legea nr. 6/1961 privind reglementarea regimului vamal al Republicii Populare Române*, stipulează că „regimul vamal al autovehiculelor inclusiv al remorcilor care se importă sau exportă temporar din Republica Populară Română se stabilește prin instrucțiunile ministrului comerțului exterior”³⁵, astfel ca, fiind scoase formalitățile din lege, ministrul să poată renunța la orice formalitate sau să introducă formalități punctuale, dar numai la nevoie.

În 14 mai 1965 Ministerul Afacerilor Externe emite o notă către Ion Gheorghe Maurer, Președintele Consiliului de Miniștri, pentru desființarea obligativității vizelor de tranzit pentru călătoriile în scop particular între Republica Populară Română și Republica Populară Ungară, precum și pentru înlocuirea talonului de călătorie cu pașaportul național. Din notă aflăm că astfel de înțelegeri bilaterale se făceau încă din 1961 între statele socialiste care aveau graniță comună³⁶.

Toate aceste măsuri au dus către aderarea României, prin decretul nr. 511 din 31 mai 1967, la Convenția privind regimul fiscal al vehiculelor rutiere de uz particular în circulație internațională, încheiată la Geneva la 18 mai 1956. În acel moment, la Convenție aderaseră 18 state, majoritatea europene, europene, dintre care 3 socialiste (Cehoslovacia, Iugoslavia, Polonia)³⁷. Scopul Convenției era scutirea de taxe și impozite privind circulația. Aderarea era pur formală, căci,

³³ Idem, dosar nr. 425/1965, ff. 6-7.

³⁴ *Ibidem*, ff. 5-6.

³⁵ *Ibidem*, f. 1.

³⁶ ANIC, fond CC al PCR – Cancelarie, dosar nr. 69/1965, vol. 2, ff. 152-154.

³⁷ ANIC, fond Consiliul de Stat – Decrete, dosar nr. 511/1967, ff. 1-5.

din legislația română, după cum am văzut, fuseseră eliminate aceste taxe și impozite, dar avea scopul de a contribui la atragerea turistilor și călătorilor străini „întrucât ar face mai bine cunoscut peste hotare că nu se percep impozite și taxe de acest fel pe teritoriul României”³⁸

Măsurile de prevenire a activităților ostile de spionaj și propagandă, dar și infracționale, au devenit din ce în ce mai greu de realizat odată cu noua politică a statului român din anii '60, de deschidere către turismul de masă nu numai pentru cetățenii români, ci și pentru cetățenii străini în România. Creșterea continuă a numărului de turiști străini a oferit oportunități serviciilor de spionaj străine pentru care organele Securității și Miliției nu erau pregătite. Dacă în 1965 numărul de turiști străini a fost de 182.000, în 1967 acesta a crescut la 261.000, iar în sezonul turistic 1968 se preconiza un număr de turiști străini de aproximativ 440.000 persoane numai din statele capitaliste, dintre care cca 265.000 pe litoral. Pe lângă aceștia, se preconiza că cca 500.000 de turiști occidentali vor tranzita țara. Consiliul Securității Statului știa că serviciile de informații folosesc intens această cale pentru că oferea bune posibilități de strecurare, sub acoperirea masei mari de turiști, a agenților de spionaj care să recruteze sau să contacteze agentura deja existentă sau să culegă informații prin observare directă. „Un cadru cu funcție superioară în serviciul de contraspionaj englez” afirmase că „turiștii străini reprezintă o masă enormă care, odată pătrunsă pe teritoriul României, nu mai poate fi perfect supravegheată”³⁹.

Numeroasele cazuri de până atunci confirmau această teorie:

ST, cetățean francez, venit în 1967 ca turist pe litoral, s-a dovedit că era venit pentru a culege informații militare despre capacitatea portului Mangalia și flota României, despre aerodromurile militare și instalațiile de radiolocație, scop în care și-a creat legături cu români din Constanța și Brașov, cu care a organizat petreceri.

Tot în scop „turistic” venise în România și WE, cetățean vest-german, cadru al serviciului federal de informații, șef al biroului de interogare a emigranților din țările socialiste. Avea legături cu cetățeni români de origine germană. Pentru a putea scoate informațiile din țară, acesta a venit însoțit de un alt cetățean german, care vizita

³⁸ *Ibidem*, f. 5.

³⁹ ACNSAS, fond Documentar, dosar nr. 86, vol. 5, p II, f. 34.

pentru prima dată țara, motiv pentru care sconta că nu va fi suspectat de organele de securitate. Ambii au fost prinși în flagrant delict, când încercau să scoată din țară materiale de spionaj, fiind arestat ulterior și principalul lor complice din România.

Alt caz descoperit de Securitate, cetățeanul englez DJ, sub acoperire de ziarist, vizita România ca turist de mai multe ori pe an. Era cadru al serviciului de informații englez, până în 1959 activase sub acoperire de diplomat britanic, cu misiuni de spionaj la Moscova, Praga, Belgrad. De obicei culegea date cu caracter politic, dar cu ocazia ultimei călătorii, din ianuarie 1968, strânsese date despre stadiul lucrărilor și capacitatea de producție a combinatului siderurgic de la Galați.

Potrivit informațiilor Securității, serviciul de informații israelian, cu contribuția directă a spionajului american, luase măsura ca reprezentanții și delegații firmelor turistice care făceau deplasări în străinătate să urmeze un curs de informații cu durata de 6 luni⁴⁰. Mai mult, principalele firme turistice din Israel erau încadrate cu cadre sau agenți ai serviciului de spionaj. Securitatea identificase doi directori și proprietarul unor firme turistice, toți cu activități anterioare relevante în domeniul spionajului, care veneau de câteva ori pe an în România pentru tratative cu ONT, ocazie cu care contactau un număr mare de persoane.

FE, cetățean vest-german, emigrat din Brașov, vizita România atât ca reprezentant al unei firme comerciale, cât și ca turist. Când ajunsese în R.F.G. prima oară, a fost interogat de serviciul vest-german și, ulterior, instruit să culeagă informații. Misiunea sa când venea în țară era aceea de a fotografia unități militare speciale. Prins, a fost anchetat de Securitate, care i-a confiscat fotografiile.

Am enumerat aici numai câteva, dintr-o listă impresionantă cu cazuri de spionaj dovedite și instrumentate de Securitate, care dădea multe exemple de folosire a foștilor cetățeni români emigrați, practică frecventă a tuturor serviciilor de informații⁴¹ și de turiști care propagau ideologia și cultura burgheză, sau desfășurau o intensă activitate de contrabandă, trafic de valută etc⁴².

⁴⁰ *Ibidem*, f. 36.

⁴¹ *Ibidem*, f. 38.

⁴² *Ibidem*, f. 40.

Pentru a putea contracara acest adevărat fenomen cu care se confrunta de când granițele fuseseră deschise pentru turiștii străini, Consiliul Securității Statului a hotărât ca rețeaua informativă, întregul aparat de Securitate, inclusiv informatorii organelor de investigații și din legătura șefilor posturilor de miliție, să participe la activitatea de supraveghere generală a vizitatorilor de peste hotare⁴³.

Pe lângă numărul în continuă creștere al cetățenilor străini care ne vizitau țara, un alt fenomen care se transforma într-o provocare pentru securitatea statului era și reluarea relațiilor diplomatice cu statele occidentale, concretizată și prin înmulțirea membrilor misiunilor diplomatice străine care puteau lua legătura cu unii militari și angajați civili, sau rude ale acestora din MAI. Prin urmare, a fost emis Ordinul Ministrului Afacerilor Interne nr. 725 din 10.09.1966, potrivit căruia angajații unităților și formațiunilor MAI de orice fel nu puteau stabili relații directe cu misiunile diplomatice sau cu reprezentanții statelor străine. Se detaliau condițiile în care aceste relații puteau avea loc, numai oficial, cu aprobarea anumitor ofițeri însărcinați și cu obligația ca în cel mult 24 de ore să întocmească o notă de convorbire. Ordinul detalia condițiile în care se putea intra în legătură cu străinii și atribuțiile detaliate pe funcții⁴⁴.

Contactul românilor cu străinii nu avea loc numai în țară, ci și în străinătate. Cei mai expuși pentru a divulga secrete de stat sau pentru a deveni trădători erau românii cu funcții înalte în aparatul de partid și de stat. Tocmai de aceea, contrar a ceea ce s-ar putea crede, restricțiile acestora pentru călătoriile de plăcere, la rude, sau turism, erau mult mai mari. La rândul lor, ieșirile oficiale aveau un regim strict.

Dintr-un regulament *privind normele de eliberare a actelor de călătorie pentru străinătate și acordarea vizelor de intrare, intrare-ieșire, ieșire–intrare, tranzit, și dublu tranzit prin RPR* aflăm că „pentru cetățenii români propuși să meargă în străinătate în misiuni oficiale, alții decât cei are pleacă în baza unei hotărâri nominale a Biroului Politic, a Secretariatului CC al PMR sau a Consiliului de Miniștri, instituțiile și organizațiile care solicită eliberarea actelor de călătorie și vizele respective, vor depune la Direcția Controlul Străinilor și Pașapoarte

⁴³ *Ibidem*, f. 41.

⁴⁴ *Idem*, fond MAI – Direcția juridică, dosar nr. 3624, vol. 4, ff. 16-30.

cerere chestionar cu două fotografii, referatul de cunoaștere al direcției sau serviciului personalului respectiv, împreună cu adresa semnată de șeful instituției sau organizației interesate”. Acestea erau aprobate de MAE sau de Comisia pentru pașapoarte și vize. Tot aceste instituții aprobau și vizele de tranzit prin RPR⁴⁵.

Ordinul Ministrului Afacerilor Interne nr. 922 din 1.08.1967⁴⁶ denumit *instrucțiuni cu privire la înregistrarea, șederea și ieșirea străinilor din RSR* stabilea categoriile de străini care puteau veni în RSR în funcție de motivul vizitei sau șederii: pentru a se stabili la rude, pentru a-și vizita rudele și prietenii (în baza convențiilor cu privire la desființarea obligativității vizelor sau în afara acestora), ca turiști, la studii sau specializare, ca specialiști, pentru acordarea asistenței tehnice, cadre didactice în învățământul superior, reprezentanți ai agențiilor comerciale, angajați ai companiilor aeriene, fluviale și maritime, corespondenți de presă etc. În afara unor cetățeni din țările socialiste, toți aceștia erau obligați să se înregistreze la organele de miliție.

Străinii veniți ca specialiști, pentru acordare asistență tehnică, cadrele didactice în învățământul superior, reprezentanții agențiilor comerciale, ai companiilor aeriene, fluviale și maritime, completau o cerere la miliție și li se elibera o legitimație provizorie. Străinii veniți la studii sau specializare erau obligați să se înscrie la Serviciul „controlul străinilor” pe timpul cât durau studiile sau specializarea. Școlile sau instituțiile de învățământ sau alte organizații socialiste care primeau străini erau obligate ca în termen de 24 de ore de la prezentarea acestora să le anunțe sosirea la organele de miliție în circumstipția cărora se aflau. Prelungirea dreptului de ședere se făcea tot de către organele de miliție⁴⁷.

Ulterior, prin Decretul nr. 973 din 28.10.1968 *privind regimul pașapoartelor*⁴⁸ și prin HCM nr. 2414 *privind stabilirea unor măsuri în legătură cu regimul pașapoartelor*⁴⁹ și HCM nr. 2415 *privind punctele*

⁴⁵ Idem, fond Documentar, dosar nr. 10172, vol.18, ff. 230-342.

⁴⁶ Idem, dosar nr. 3625, vol. 4, ff. 16-30.

⁴⁷ *Ibidem*, ff. 16-30.

⁴⁸ B.O. nr. 135 din 28 octombrie 1968.

⁴⁹ *Ibidem*.

*de control pentru trecerea frontierei de stat*⁵⁰ adoptate în aceeași zi, s-a reglementat regimul pașapoartelor și a vizelor române pentru călătorii în străinătate, în sensul de a se crea facilități pentru obținerea acestora și a simplifica formalitățile legate de trecerea frontierei de stat. Trebuie spus că, în aceste acte normative, între organele care exercitau atribuții cu privire la pașapoarte și vize (Comisia pentru probleme de pașapoarte și vize de pe lângă Consiliu de Miniștri, organele MAI, abilitate precum Direcția pentru pașapoarte, evidența străinilor și controlul trecerii frontierei, inspectoratul miliției municipiului București sau inspectoratele de miliție județene ș.a.m.d.) nu se găsea și Securitatea. Aceasta a primit, însă, pe ușa din spate, atribuții esențiale prin care putea împiedica eliberarea pașapoartelor și vizelor, care nu se regăseau în nici un act normativ public. Prin Instrucțiuni P.K. 002633 / 09.11.1968 elaborate de MAI și CSS *privind sarcinile organelor MAI și CSS referitoare la soluționarea cererilor pe linie de pașapoarte, vize, străinii, cetățenie* s-a reglementat că pentru eliberarea vizelor era necesar un aviz al CSS prin intermediul MAI care intermedia și aprobările sau respingerile petiționarilor. Avizul negativ nu se motiva în nici un caz.

Tot neoficial, Securitatea viza și intrarea străinilor în țară în vederea stabilirii domiciliului în RSR. Instrucțiunile prevedeau, pe lângă verificarea Direcției de pașapoarte și evidența străinilor, avizul CSS. Pentru aceasta s-a reglementat informarea reciprocă între organele MAI și CSS în toate problemele privind cetățenii străini din RSR și cetățenii români care plecau temporar în străinătate. Informarea aprobărilor sau respingerilor se făcea numai prin unitățile MAI, interfața, sau, în cazul în care cererea era depusă la misiunile diplomatice sau oficiile consulare din străinătate, prin intermediul MAE. Pentru cetățenii care doreau să efectueze călătorii temporare, viza de intrare-ieșire se dădea numai de MAI⁵¹.

Stabilirea cât mai exactă a rolului fiecărui compartiment al MAI în domeniul străinilor s-a făcut prin Ordinul nr. 172 din 22.11.1968. Prin acesta, se specificau și detaliau în amănunt atribuțiile MAI cu privire la munca de pașapoarte, evidența străinilor și controlul frontierei de

⁵⁰ *Ibidem.*

⁵¹ ACNSAS, fond MAI – Direcția juridică, dosar nr. 3625, vol. 4, ff. 115-129.

stat, care se duceau la îndeplinire de Direcția de pașapoarte, evidența străinilor și controlul trecerii frontierei. Această instituție primea toată responsabilitatea în acest domeniu, odată cu exigențe sporite în privința personalului. Mutarea ofițerilor sau subofițerilor din punctele de trecere a frontierei și încadrarea acestora se făceau numai cu aprobarea adjunctului de resort a ministrului Afacerilor Interne⁵².

Odată trecută frontiera, cetățeanul străin intra în atenția Securității, care lua măsuri suplimentare pentru a-i supraveghea pe turiștii străini. De exemplu, la 29.12.1968, inspectoratului județean Brașov a elaborat planul de măsuri nr. 13 / 91592 *privind supravegherea cetățenilor străini care vor veni în sezonul de iarnă 1968/1969 pe raza județului Brașov*⁵³. Obiectivul supravegherii era format din cetățenii străini care veneau ca turiști, dar și din cei de origine română, originari din zonă, stabiliți recent în RF Germania și Austria. Efectivul existent fiind insuficient, se prevedea trimiterea de la București a unor ofițeri cunoscători de limbi străine operativi și pentru efectuarea controlului corespondenței. Planul cuprindea și trei anexe, una cu cetățenii străini din baza de lucru care se aflau deja sau urmau a veni în țară (despre care se știa că erau agenți sau ofițeri ai unor state occidentale, specialiști în întreprinderi, delegați ai unor firme turistice sau turiști care veneau frecvent), a doua cu cetățeni străini aflați în atenție pentru contactare (atrageri la colaborare) iar a treia cu cetățeni români aflați în baza de lucru cunoscuți că au legături suspecte cu cetățeni străini⁵⁴.

Pe lângă planurile zonale, aproape anual au fost elaborate planuri de măsuri la nivel național care erau menite să eficientizeze activitatea Securității în urmărirea cetățenilor străini în România. Planul de măsuri nr. 13 / 0090386 din 20.02.1970 *privind supravegherea informativă a turiștilor străini în anul 1970* prevedea, pe lângă măsurile obișnuite, mijloace moderne de urmărire. Se avea în vedere dotarea suplimentară cu mijloace TO portabile, aparate foto-film, iar „serviciul A” urma a lua măsuri de supraveghere radio în stațiunile de pe litoral și munte pentru descoperirea eventualelor posturi de radio clandestine. Direcția

⁵² *Ibidem*, vol. 2, ff. 87-89.

⁵³ *Idem*, dosar nr. 3626, vol. 8, ff. 130-143.

⁵⁴ *Ibidem*.

a IX-a urma să ia măsuri pentru descoperirea comunicărilor secrete pe cale poștală și efectuarea analizei fizico-chimice a corespondenței elementelor suspecte⁵⁵.

Un alt document al CSS din aceeași categorie a fost emis în martie 1971. Denumit *Plan de măsuri privind măsurile ce se impun pentru îmbunătățirea muncii informative în rândul turiștilor străini și vizitatorilor în anul 1971*⁵⁶, acesta prevedea intensificarea supravegherii, completarea agenturii și o „atenție deosebită persoanelor originare din țara noastră, fugarilor, celor care au emigrat recent, celor care fac repetat vizite fără să aibă o justificare temeinică” etc⁵⁷.

La jumătatea anilor '60 legea privind regimul străinilor era depășită, astfel că M.A.I. a inițiat un nou proiect de lege. Referatul care însoțea proiectul (*Referat cu privire la regimul străinilor în R.S.R. Direcția treburilor C.C. al P.C.R. nr. 1545/04.06.1966*) preciza că în Decretul nr. 260/1957 nu se prevedea posibilitatea expulzării administrative. M.A.I. atenționase în repetate rânduri că unii străini care prin activitatea lor au prejudiciat interesele statului român și li s-a ridicat dreptul de ședere în R.S.R. nu puteau fi scoși din țară. În Codul Penal se prevedea posibilitatea expulzării numai pentru cei care au săvârșit infracțiuni, ori, practica demonstrase că existau cazuri când unii străini, fără să comită infracțiuni, aduceau prejudicii intereselor statului român sau încălcau în mod repetat regimul străinilor fără să poată fi expulzați. Proiectul de lege conferea dreptul ministrului Afacerilor Interne de a expulza, prin ordin, pe străinul căruia i s-a ridicat dreptul de ședere în R.S.R. și care nu părăse țara în termen de 60 de zile.

Pe lângă aceasta, existau o serie de alte prevederi considerate a fi depășite: înregistrarea străinilor se făcea de la vârsta de 15 ani, deși minorul avea capacitate de exercițiu restrânsă de la vârsta de 14 ani și nu se făcea nici o distincție între regimul de deplasare pe teritoriul român al cetățenilor străini cu domiciliul în țară și cei care veneau temporar. Totodată, Decretul nr. 260/1957 sancționa penal unele fapte despre care se aprecia că în momentul respectiv prezentau un pericol social redus, astfel încât amenda contravențională ar fi fost suficientă

⁵⁵ Idem, dosar nr. 3628, vol. 9, ff. 6-10.

⁵⁶ Idem, vol. 10, ff. 1-10.

⁵⁷ *Ibidem*, f. 5.

pentru preîntâmpinarea lor, ca de exemplu acela de a primi și adăposti mai mult de 24 de ore în locuința sa un străin care nu poseda dovada înregistrării la organele de miliție, angajarea sau folosirea în serviciu a unui străin care nu poseda dovada înregistrării la miliție etc.

În proiectul de decret inițiat de M.A.I. privind regimul străinilor se prevedea că străinii se bucurau în R.S.R., în condițiile legii, de drepturile fundamentale, cu excepția celor politice, de toate drepturile civile pe care le aveau cetățenii români, precum și drepturile recunoscute prin convențiile internaționale la care R.S.R. era parte. MAI a insistat, în vederea efectuării, de către organele de miliție, a înregistrării străinilor, pentru obligativitatea străinilor care veneau în R.S.R. pentru a se stabili cu domiciliul, precum și a străinilor care veneau în România pentru o perioadă determinată și folosesc mijloace de cazare mobile proprii, în cazul în care staționau într-un loc mai mult de 48 de ore, obligația de a se anunța organul local de miliție. Totodată, MAI propunea și pentru persoana fizică sau juridică, ce acorda găzduire străinului care venea pe o perioadă determinată în R.S.R., obligativitatea de a-l anunța la organul local de miliție⁵⁸.

Discutând pe marginea proiectului de lege, în ședința Comitetului Executiv al C.C. al P.C.R. din 7 iunie 1966, Nicolae Ceaușescu considera că prevederile proiectului erau prea rigide:

„Eu iau numai un exemplu. De pildă, la articolul 18 se spune: străinul domiciliat pe teritoriul R.S.R. este obligat să anunțe organul miliției în evidența căruia se află, orice fapt sau act de stare civilă privind persoana sa în termen de 15 zile de la producerea lor (...). De ce ne interesează pe noi aceste lucruri, de pildă, în timp ce locuia în Anglia i-a murit mama? El stă în țară de un an de zile, dar nu a devenit cetățean român, atunci de ce mă interesează cine i-a murit în familie? Cred că aceasta este valabil numai în cazul în care se căsătorește și cere să-și aducă soția în țară. Eu propun ca materialul acesta să fie revăzut pentru că aici sunt niște prevederi care ne fac de răs. Publicăm materialul acesta și ne mai dă la *Europa Liberă* sau ne fac cine știe ce caricaturi (...).

Trebuie văzut ce e bine acum și ce este rău, ce critici sunt la actualul regim și după aceasta, în funcție de aceasta, să se elaboreze

⁵⁸ ANIC, fond C.C. al P.C.R., Cancelarie, dosar nr. 68/1966, ff. 18-21.

propuneri. De asemenea, să vedem cum stau lucrurile în țările socialiste și în țările capitaliste cu care avem relații”⁵⁹.

Secretarul general al partidului nu a avut, însă, câștig de cauză, art. 17 al viitoarei legi rămânând identic cu cel din proiect: „Străinul domiciliat în România va anunța organul Ministerului de Interne, în evidența căruia se află, orice act sau fapt de stare civilă privind persoana sa, în termenele prevăzute de lege pentru cetățenii români. Actul sau faptul de stare civilă intervenit în străinătate se va anunța la data când străinul a aflat despre aceasta, respectiv la data când s-a reîntors în România”.

Facem deja vorbire de Legea nr. 25/1969 *privind regimul străinilor în Republica Socialistă România* care era mult diferită de legea anterioară. În aparență, era o lege modernă. Primul articol prevedea că „în România străinii au, în condițiile legii, drepturile fundamentale ale cetățenilor români – cu excepția drepturilor politice – drepturile civile ale acestora”, ceea ce era, în principiu, adevărat, căci toate drepturile încălcate cetățenilor străini le erau încălcate și cetățenilor români.

Actele pentru trecerea frontierei trebuiau să aibă viza română, care se acorda de către misiunile diplomatice și oficiile consulare ale Republicii Socialiste România sau, viza turistică, ce se acorda, la cerere, și de către punctele de control pentru trecerea frontierei.

Străinul care intra în România pentru a se stabili cu domiciliul sau pentru a-și stabili reședința pe o durată mai mare de 120 zile trebuia să își anunțe sosirea la organul Ministerului de Interne din localitatea respectivă în termen de 3 zile de la trecerea frontierei, în vederea luării în evidență și a obținerii unui act provizoriu de identitate. Persoana fizică sau juridică care punea la dispoziția unui străin locuința pentru găzduire sau teren pentru instalarea mijloacelor de cazare mobile avea obligația să anunțe, în termen de 24 de ore, despre sosirea și plecarea acestuia organului local al Ministerului de Interne. Ministerul de Interne avea atribuții decizionale în privința limitării drepturilor cetățenilor străini: pe considerații de ordine publică sau securitatea statului, le putea limita deplasarea, stabilirea reședinței sau domiciliului în anumite zone sau localități sau să-i oblige să-și schimbe domiciliul sau reședința în altă localitate. Ministrul de Interne putea

⁵⁹ *Ibidem*, f. 11.

ridica sau limita dreptul de ședere în România străinului care încălca legea română, precum și acela care prin atitudinea sau comportarea sa aducea prejudicii intereselor statului român.

Având în vedere noile condiții, deosebirea majoră față de actul normativ anterior a fost că Legea nr. 25/1969 cuprindea un capitol care reglementa angajarea în muncă a străinilor. Dezvoltarea industriei, parteneriatele cu state socialiste și chiar capitaliste, angajarea de specialiști în întreprinderi, instituții sau organizații economice și profesori temporari făceau necesară reglementarea acestei noi situații. Dar, la fel de important, timpul consilierilor sovietici trecuse și nu trebuia să se mai întoarcă, legea interzicea angajarea oricărui străin „în aparatul organelor puterii de stat, în unitățile Ministerului Forțelor Armate, Ministerului de Interne și nici în celelalte organe ale administrației de stat; de asemenea, ei nu puteau fi aleși sau angajați în organele judecătorești sau ale procuraturii”.

Străinii veniți în România pentru o ședere temporară în scop personal ori aflați în tranzit pe teritoriul român nu puteau fi angajați în muncă și nici nu puteau desfășura pe cont propriu vreo activitate lucrativă. Ei puteau fi angajați numai în baza unor contracte sau a unor angajamente internaționale încheiate de organizațiile socialiste pentru desfășurarea unei activități pe o durată determinată.

Legea nr. 25/1969 introducea niște prevederi interesante în privința condamnărilor penale ale cetățenilor străini care comiteau infracțiuni pe teritoriul României. Pentru aceasta va trebui să facem un scurt istoric al politicii penale a statului român în privința cetățenilor străini. Statele străine au fost privite cu ostilitate, fiind considerate drept cel mai mare pericol pentru regimul comunist din România încă de la instaurarea lui, astfel că, prin Decretul nr. 202/30 aprilie 1953 *privind modificarea Codului Penal al Republicii Populare Române*⁶⁰ mai multe fapte comise chiar de cetățeni români au fost introduse la Secțiunea „Spionajul” în art. 194¹-194⁴ și pedepsite aspru⁶¹.

De exemplu, art. 325 (delictul de *răspândire de manifeste sau publicații interzise*), care incrimina „faptul de a produce, vinde sau distribui scrieri, desene ori imprimare declarate ilicite printr-o hotărâre

⁶⁰ B.O., nr. 15, 14 mai 1953; ANIC, Fond Consiliul de Stat – Decrete, dosar nr. 4/1953, ff. 110-124.

⁶¹ B.O., nr. 15, 14 mai 1953.

judecătorească definitivă precum și introducerea, reproducerea, vinderea ori distribuirea de scrieri, desene ori imprimare *străine* a căror introducere în țară a fost interzisă de autoritatea în drept”. Pedepsa putea ajunge până la 10 ani închisoare corecțională.

Pedeapsa capitală a fost introdusă pentru infracțiunile politice prin Legea nr. 16/ 1949 *pentru sancționarea unor crime care primejduiesc securitatea Statului și propășirea economiei naționale*. Era vorba de crimele ce primejduiau securitatea statului și propășirea economiei naționale a RPR⁶² pentru „crimele” de trădare de patrie, trecerea în slujba dușmanului și aducerea de prejudicii puterii de stat, procurarea și transmiterea către o putere străină sau dușmană a statului, a unor secrete de stat, precum și pentru un spectru mai larg de fapte, precum uneltirea, în orice mod, împotriva securității interne sau externe a RPR.

Ecoul destalinizării care a fost resimțit în România cu o oarecare întârziere, între anii 1955-1957, s-a concretizat în România printr-un recul temporar al represiunii politice. Decizia luată la nivelul superior al partidului, în anul 1955, de a grația de pedepse și amnistia o bună parte a infracțiunilor, a avut consecințe benefice pentru cei care săvârșiseră crime de război sau împotriva păcii și umanității, dar și pentru unii „politici”, precum emigranții, care săvârșiseră infracțiuni contra statului, sau *cetățenii străini*, care săvârșiseră infracțiuni contra statului român⁶³. Ea a fost urmată de Decretul nr. 253/ 24 iunie 1955 *pentru înlesnirea repatrierii unor cetățeni și foști cetățeni români și amnistierea celor repatriați*. Se amnistiau toate infracțiunile prevăzute de CP sau de legi speciale, cu excepția omorului, săvârșite de cetățenii sau foștii cetățeni români care la data publicării decretului se aflau în afara hotarelor României, dacă obțineau autorizația de reîntoarcere și dacă se întorceau în țară până la data de 23 august 1956.

⁶² Faptele de sabotare a propășirii economice erau următoarele: distrugerea sau deteriorarea prin orice mijloace a clădirilor, mașinilor, instalațiilor de orice fel, din întreprinderile industriale sau de altă natură, a uzinelor de energie electrică, de gaz sau alte asemenea, distrugerea de linii de cale ferată, a instalațiilor, a materialelor ori construcțiilor aflate pe ele, a mijloacelor de comunicații aeriene sau pe apă, a podurilor, apeductelor, instalațiilor de telefon, telegraf sau a stațiilor de radio-emisiune, darea de foc sau distrugerea în orice mod a produselor industriale, agricole sau a pădurilor, neîndeplinirea cu știință sau îndeplinirea voit neglijentă a îndatoririlor de serviciu în întreprinderile prevăzute de litera a), de pe urma cărora au rezultat calamități sau catastrofe publice.

⁶³ ANIC, fond Consiliul de Stat – Decrete, dosar nr. 5/1955, vol. 2, f. 101.

Într-o variantă de proiect al codului penal din decembrie 1963, pentru cetățenii străini care comiteau infracțiuni pe teritoriul României pedeapsa era mai aspră, iar pedeapsa complementară cu confiscarea totală a averii era obligatorie, deși pentru cetățenii români era prevăzută doar aplicarea facultativă a pedepsei confiscării averii⁶⁴.

Începând de la jumătatea anilor '60, însă, politica penală față de cetățenii străini urma să se schimbe fundamental. Odată cu creșterea numărului de turiști, de angajați străini și mai ales de studenți străini, a crescut ponderea infracționalității de drept comun în detrimentul spionajului. În plus, a apărut pericolul terorismului ca mijloc de luptă între diferite naționalități și religii. Străinii, mai ales studenții proveniți din Orientul Mijlociu și nu numai, au mutat conflictele lor politice de acolo pe teritoriul României.

Din anumite considerente, statul român nu avea nici un interes să îi țină pe cetățenii străini în închisorile din România. Prin Decretul nr. 330 din 29 aprilie 1966 *pentru înlocuirea executării unor pedepse privative de libertate* s-a înființat o nouă instituție juridică, cea a înlocuirii pedepsei cu închisoarea cu amenda, dar numai pentru cetățenii care locuiau în străinătate. Nu trebuie pus semnul egal între cetățeanul care locuia în străinătate și cetățeanul străin, existând cazuri care excludeau echivalența. Explicația oficială, juridică, pentru introducerea acestei prevederi favorabile cetățenilor străini era aceea că, atunci „când infractorul care săvârșește infracțiunea are domiciliul în străinătate, prin executarea în țara noastră a unei pedepse privative de libertate nu s-ar putea realiza în condiții corespunzătoare funcția de reeducare a pedepsei”⁶⁵. Decretul a avut în spate și un aviz al comisiei juridice: „Rațiunea înlocuirii executării pedepselor privative de libertate cu amenda este aceea că, pentru infractorul care domiciliază în străinătate, executarea efectivă a pedepsei privative de libertate nu ar putea să realizeze funcția de reeducare, deoarece acesta locuiește într-un mediu în care concepțiile pe care se întemeiază relațiile sociale pot fi diferite de acelea existente în țara noastră”⁶⁶. Cu alte cuvinte, reeducarea era, ori imposibil de realizat, ori inutilă, din moment

⁶⁴ Arhiva Ministerului Justiției, dosar „Proiectul Codului Penal”, f. 135.

⁶⁵ ANIC, fond Consiliul de Stat – Decrete, dosar nr. 733/1968, ff. 1-7.

⁶⁶ *Ibidem*, f. 7.

ce, după executarea pedepsei, infractorul se întorcea în străinătate. „Această instituție ar fi corespunzătoare scopului și finalității legii penale, fiindcă substituie unui mod de executare care ar fi inefficient, un alt mod de executare, de natură să realizeze scopul de prevențiune general și special a pedepsei”⁶⁷. Se preciza, totuși, că pedeapsa putea fi înlocuită numai de instanță și numai dacă pedeapsa privativă de libertate era de cel mult 7 ani, socotindu-se, în expunerea de motive a decretului, că trebuie „exclusă posibilitatea de a se folosi această instituție în cazul infracțiunilor deosebit de grave”. Amenda care înlocuia executarea pedepsei se stabilea fixându-se un echivalent al unei zile de închisoare, o sumă între 25 lei și 300 lei (o sumă destul de mare). Sesizarea instanței se făcea prin cererea condamnatului, care trebuia să facă dovada că a plătit integral despăgubirile civile și cheltuielile de judecată. La rezolvarea cererii, participarea procurorului era obligatorie. Hotărârea putea fi atacată cu recurs în termen de 10 zile, iar hotărârea rămasă definitivă se punea în executare numai după ce amenda era achitată. Termenul de reabilitare prevăzut în art. 176 CP curgea de la data plății amenzii⁶⁸.

Motivația oficială pare destul de șubredă pentru un regim politic care nu prea ținea cont de drepturile omului, iar reeducarea era „sublimă” numai în doctrină, dar lipsea cu desăvârșire în închisori, dovadă și numărul mare de infractori recidiviști în ultima perioadă a regimului comunist. Cetățenii străini erau priviți ca o categorie aparte de infractori, pentru aceeași faptă fiind tratați diferit. Din acest motiv, această prevedere nouă nu a atras după sine modificarea codului penal și nici a doctrinei în privința aplicării legii penale în spațiu, scopul pedepsei rămânând același: „de a reda societății ca elemente utile” și de a exercita o „înrâurire educativă”⁶⁹.

Existau, cu siguranță, și alte cauze pentru care statul român comunist prefera să se spele pe mâini în privința infractorilor străini, precum inutilitatea ca statul să cheltuiască pentru a le asigura un regim de detenție satisfăcător, dar mai ales faptul că cetățenii străini erau mult mai incomozi din punct de vedere al asigurării unei imagini

⁶⁷ *Ibidem*, f. 6.

⁶⁸ *Ibidem*, ff. 1-2.

⁶⁹ Teodor Vasiliu și alții, *Codul Penal al Republicii Socialiste România – comentat și adnotat, Partea generală*, București, Editura Științifică, 1972, p. 395.

satisfăcătoare a regimului de la București. Ei puteau apela la organismele internaționale în timpul și după executarea pedepsei, puteau divulga condițiile precare și abuzurile din închisorile românești. Se crea și o anomalie, Securitatea semnala ulterior că mulți cetățeni străini care beneficiau de această prevedere nu părăseau țara, ci continuau activitatea infracțională în România.

Ne întoarcem la Legea nr. 25 / 1969 *privind regimul străinilor în Republica Socialistă România*⁷⁰, care introducea o prevedere de politică penală. Eroare de tehnică legislativă sau nu, aceasta era în măsură să forțeze introducerea unei noi instituții privitoare exclusiv la străinii care nu aveau domiciliul în România – instituția „cauțiunii”. Astfel, deși „Străinul învinuit sau inculpat într-o cauză penală nu putea părăsi țara decât numai după scoaterea de sub urmărire, încetarea urmăririi penale, încetarea procesului penal sau achitare, iar, în caz de condamnare, numai după executarea sancțiunii”, aceeași cetățeni străini puteau părăsi țara chiar dacă nu îndeplineau condițiunile de mai sus, în cazul în care depuneau „cauțiunea prevăzută de lege”.

Legea mai prevedea măsuri de siguranță în privința cetățenilor străini care erau mai greu de urmărit și executat în comparație cu românii. Se urgenta îndeplinirea garanțiilor străinilor cu obligații de întreținere, de despăgubiri pentru daunele cauzate prin fapte de legea penală etc fără de care nu li se putea permite ieșirea din țară. Astfel, străinului i se putea permite ieșirea din România numai după măsurile asiguratorii ale statului asupra bunurilor din România, executarea acestora urmând a se face potrivit legii civile. În cazul despăgubirilor civile datorate statului sau organizațiilor socialiste de către un străin care nu avea domiciliul în România, pentru daune cauzate prin fapte prevăzute de legea penală, constatarea că nu existau posibilități efective de executare a acestor creanțe în România se făcea de către o comisie formată din delegați ai Ministerului Finanțelor, Ministerului Justiției, Procuraturii Generale și Ministerului de Interne, care hotăra îndeplinirea formelor pentru executarea creanței la domiciliul din străinătate al debitorului.

Întorcându-ne la cauțiune, ea era numai anunțată în Legea nr. 25/1969, fără a fi reglementată. Pentru că se adăuga, practic, la prevederea

⁷⁰ B.O. nr. 57 din 18 mai 1972.

din Decretul nr. 330/1966, care reglementa înlocuirea pedepsei închisorii cu amenda, ea a făcut necesar un nou act normativ, care să îl înlocuiască și să îl completeze. Decretul nr. 24 din 31 ianuarie 1970 *privind depunerea unei cauțiuni și înlocuirea, în anumite cazuri, a executării pedepsei închisorii prin obligarea la plata unei amenzi*⁷¹ a înlocuit Decretul nr. 330/1966 și a reglementat laolaltă atât posibilitatea înlocuirii în anumite cazuri a executării pedepsei închisorii prin obligarea la plata unei amenzi, cât și procedura stabilirii, depunerii și restituirii cauțiunii.

În privința înlocuirii executării pedepsei închisorii prin obligarea la plata unei amenzi, actul normativ menținea cuantumul sumei echivalente a unei zile de închisoare (de la 25 la 300 lei), dar măsura pedepsa maximă pentru care se putea aplica măsura de la 7 ani închisoare la 10 ani închisoare. Totodată, înlocuirea pedepsei închisorii prin obligarea la plata unei amenzi putea fi dispusă, la cererea inculpatului, chiar de judecătoria sau tribunalul care judeca în primă instanță, procedură care nu era prevăzută de Decretul nr. 330/1966.

Cauțiunea se putea încuviința, în faza urmăririi penale sau a judecării în primă instanță, la cererea învinuitului sau inculpatului, dacă acesta era un străin care nu domicilia în România și săvârșise pe teritoriul țării o infracțiune pedepsită de lege cu închisoare de cel mult 10 ani. Decretul prevedea, de asemenea, că înlocuirea executării pedepsei închisorii se dispunea din oficiu, în cazul în care s-a depus cauțiunea, iar pedeapsa pronunțată nu poate fi pusă în executare din cauză că cel condamnat părăsise țara. Practic, plata unei sume de bani putea să îl scutească pe cel care săvârșea o infracțiune, nu numai de închisoare, ci și de procesul penal.

Acest decret a devenit Legea nr. 9/1970, lege care a fost modificată și republicată în Buletinul Oficial nr. 116 din 1 octombrie 1971. Modificarea cea mai importantă a fost aceea că, în cazul cetățenilor străini cu domiciliu în străinătate, cu excepția unor infracțiuni mai grave, precum infracțiunile contra securității statului, de ucidere din culpă, vătămări cauzatoare de moarte, urmărirea penală era urgentată, devenea obligatoriu ca, pentru o infracțiune săvârșită pe teritoriul țării și pedepsită de lege cu închisoare de cel mult 10 ani, urmărirea penală trebuia să se efectueze în cel mult 10 zile, iar organul de cercetare era obligat sa

⁷¹ B.O. nr. 3 din 31 ianuarie 1970.

înainteze dosarul procurorului în acest termen foarte scurt. Procurorul era obligat a se pronunța în cel mult 2 zile de la primirea dosarului, iar, în cazul în care dispunea trimiterea în judecată, să înainteze dosarul instanței, în același termen. Efectuarea urmăririi penale putea fi prelungită de procurorul general cu cel mult 5 zile.

Tot în legea republicată se aduceau precizări în privința restituirii cauțiunii în cazurile în care, ulterior depunerii acesteia se dispunea scoaterea de sub urmărire sau încetarea urmăririi penale, ori se pronunța încetarea procesului penal sau achitarea. Este greu de presupus, însă, că procurorii și judecătorii români ar fi dispus restituirea acestor sume printr-o astfel de decizie, privând statul român comunist de aceste sume, cu atât mai mult cu cât ele erau plătite în valută.

O situație relevantă pentru cum funcționa această reglementare, este cea cetățeanului austriac Walter Stepan, condamnat, în anul 1967, de către Tribunalul Militar de Regiune Militară București, la 7 ani muncă silnică și confiscarea totală a averii pentru instigare la crima de subminare a economiei naționale, precum și la 6 ani închisoare corecțională pentru deținere și trecere ilegală peste graniță de valută străină. Acesta, împreună cu cetățeanul român Leopold Kobielsk, salariat la Întreprinderea de comerț exterior „Mașinimport” din București, favorizând firmele „Izvolta” din Austria și „Varta” din RFG, au prejudiciat statul român cu 7.403.351 lei, respectiv 302.795 dolari USA. Ca pedeapsă, pe lângă anii de închisoare, împreună cu Leopold Kobielsk, Walter Stepan trebuia să plătească către „Mașinimport” suma de 5.690.184 și suma de 420.000 lei către Banca Națională a României. Firmele „Izvolta” și „Varta” au plătit integral sumele și au achitat integral echivalentul închisorii pe care Stepan Walter o mai avea de executat, altfel că acesta a fost grațiat la 2 septembrie 1968⁷².

În anii '70-'80 numărul cetățenilor străini condamnați în România a cunoscut o ușoară creștere, proporțională cu creșterea cetățenilor străini care se aflau în România. De exemplu, în semestrul I al anului 1975 au fost condamnați 45 de cetățeni străini⁷³, în semestrul II al al

⁷² ANIC, fond Consiliul de Stat – Decrete, dosar nr. 5/1955, vol. 2, f. 101.

⁷³ Arhiva Ministerului Justiției, dosar „Starea infracțională – centralizări semestriale 1975-1984”, nenumărat.

anului 1975 au fost condamnați 40 de cetățeni străini⁷⁴. În anul următor, au fost condamnați 36 de cetățeni străini în semestrul I⁷⁵ și 21 de cetățeni străini în semestrul II⁷⁶. În semestrul II al anului 1977 au fost condamnați 23 de cetățeni străini⁷⁷, în primul semestru al anului 1978 au fost condamnați 20 de cetățeni străini⁷⁸, iar în primul semestru al anului 1979 au fost condamnați 19 de cetățeni străini⁷⁹. În anul 1980 au fost condamnați 22 de cetățeni străini în primul semestru și 38 în al II-lea⁸⁰, iar în primul semestru al anului 1981 au fost condamnați 57 de cetățeni străini⁸¹. În semestrul al II-lea al anului 1984 au fost condamnați 74 de cetățeni străini, dintre care 25 pentru infracțiuni contra persoanei, 3 pentru infracțiuni împotriva avutului persoanl, 6 pentru infracțiuni împotriva avutului obștesc, 5 pentru infracțiuni contra autorității, 4 pentru infracțiuni economice etc⁸².

După cum vedem, mare parte dintre infracțiuni erau de tip economic, iar acestea, în viziunea regimului communist, se aflau la limita infracționalității politice.

Prin urmare, Ordinul ministrului Afacerilor Interne nr. 838 din 13 noiembrie 1971 *referitor la îmbunătățirea activității de prevenire și descoperire a infracțiunilor și contravențiilor săvârșite de străini*⁸³ îi viza în special pe cetățenii străini care se ocupau cu contrabanda, traficul de aur și valută, plasarea de valută falsă, falsificarea de pașapoarte etc.

Pe lângă aceasta, cel mai important scop al ordinului era, din nou, protejarea cetățenilor străini și a imaginii autorităților statului. Se critica atitudinea ofițerilor și subofițerilor de miliție pentru „comportamentul lipsit de tact în relațiile cu cetățeni străini, pripit și nepolitic”, deși același comportament îl aveau și față de cetățenii români. Era știut că

⁷⁴ *Ibidem.*

⁷⁵ *Ibidem.*

⁷⁶ *Ibidem.*

⁷⁷ *Ibidem.*

⁷⁸ *Ibidem.*

⁷⁹ *Ibidem.*

⁸⁰ *Ibidem.*

⁸¹ *Ibidem.*

⁸² *Ibidem.*

⁸³ ACNSAS, fond MAI – Direcția juridică, dosar nr. 3629, vol. 7, ff. 19-23.

aceștia „au aplicat amenzi disproporționate față de gravitatea faptei ori au procedat fără temei la legitimarea unor străini și a persoanelor ce-i însoțeau”. Din acest motiv, organele miliției trebuiau să ia următoarele măsuri: „Oprirea mașinilor și controlul documentelor conducătorilor auto se va face numai în cazul în care s-au încălcat prevederile legale”. Era interzisă legitimarea persoanelor care călătoreau în autovehiculele străinilor, identificarea acestora urmând a se face numai după ce aceștia se despărțeau de cetățenii străini. Tot pentru protejarea imaginii organelor statului, cererile și plângerile depuse de străini urmau a fi prezentate imediat șefului organului de miliție, care urma a dispune soluționarea acestora de către cele mai pregătite cadre.

În scopul prevenirii și descoperirii cu operativitate a infracțiunilor, urma a se organiza „o temeinică supraveghere informativă a străinilor”. Ordinul conținea și o anexă cu obiectivele cele mai importante din marile orașe și stațiuni turistice care urmau a fi încadrate cu ofițeri acoperiți. De exemplu, la București, acestea erau hotelurile Intercontinental, Lido, Athénée Palace, Ambassador, restaurantele Hanul lui Manuc, Nord și barurile Melody și Continental, la Constanța: Continental și Palace, la Brașov: Carpați și Poiana Brașov etc⁸⁴.

În același an (1971) a fost emis un alt *Plan de măsuri privind clarificarea situației unor străini semnalati cu o comportare negativă și luarea unor măsuri, după caz, pentru a fi scoși sau a nu fi primiți în țară (acțiunea „Arta”)*⁸⁵.

Se constatare că numeroși străini care săvârșiseră infracțiuni, după executarea pedepsei ori încetarea urmăririi penale, continuau să rămână pe teritoriul țării din următoarele motive: pierderea documentelor de călătorie, anularea acestora de către statul emitent, ori expirarea valabilității pașapoartelor și a vizelor. Alții acuzau lipsa de valută pentru achitarea cheltuielilor de transport și taxelor de viză. Erau întâlnite și cazuri de conviețuire în concubinaj cu cetățene române, care le asigurau existența, sub pretextul unei căsătorii ulterioare.

Alți străini erau obligați să rămână în țară din cauza unui alt aspect al legislației, care îi împiedica să o părăsească: contractaseră

⁸⁴ *Ibidem*, ff. 19-23.

⁸⁵ *Idem*, vol. 10, ff. 74-114.

datorii față de instituții de stat sau obștești pentru servicii publice sau datorau statului despăgubiri fixate prin hotărâri judecătorești, pentru achitarea cărora nu dispuneau de sumele de bani necesare. O altă categorie era formată din străinii care săvârșiseră infracțiuni pe teritoriul României și care se aflau în curs de cercetare sau judecare în stare de libertate. Aceștia rămâneau perioade îndelungate până la soluționarea cu întârziere a cauzelor penale și a stabilirii solvabilității lor în cazurile când li se impunea plata unor despăgubiri”⁸⁶.

Exista și o altă categorie de străini vizată: cei din state africane și arabe, care, sub pretextul că erau reprezentanți ai unor firme comerciale, studenți sau ziariști, aveau relații cu „femei de moravuri ușoare”, „transmiteau boli venerice”, iar pentru a-și asigura existența comiteau „fapte ilicite”. Mulți dintre aceștia fuseseră condamnați sau cercetați în România, se prevalaseră de înlocuirea zilelor de închisoare cu amenda sau de plata cauțiunii, dar nu părăsiseră țara.

În consecință, MAI a stabilit scoaterea eşalonată din țară a străinilor care suferiseră condamnări sau despre care se dețineau date că erau predispuși la acțiuni dușmănoase ori că desfășurau contrabandă și trafic de valută. Pentru evitarea situațiilor în care unii străini erau obligați să rămână în țară timp îndelungat pentru rezolvarea cauzelor penale, MAI urma să intervină de urgență la Procuratura Generală și Ministerul Justiției în scopul încheierii unei *minute* prin care să se prevadă soluționarea în maxim 30 de zile a cauzelor penale pentru aceste categorii de străini. La fel trebuia să se procedeze în cauzele penale aflate în curs de cercetare sau judecată.

Până la scoaterea acestora din țară, organele de Securitate și Miliție trebuiau să intensifice măsurile de supraveghere informativ-operativă, iar Direcția de pașapoarte și organele de Miliție trebuiau să ia măsuri pentru ca străinii eliberați din detenție să fie scoși din țară în termen de 3 zile de la data punerii lor în libertate. Pentru ca străinilor eliberați să nu li se mai ofere posibilitatea de a sta în România pentru a-și prelungi legal sau ilegal șederea, MAI urma a interveni la Ministerul Justiției pentru a dispune ca punerea în libertate condiționată a străinilor să fie aplicată după 15 zile de la

⁸⁶ *Ibidem*, f. 95.

data emiterii hotărârii instanței de judecată, măsură necesară pentru pregătirea condițiilor de expulzare a acestora⁸⁷.

Planul de măsuri conținea mai multe anexe cuprinzând:

- Situație cu străinii aflați temporar în țară, care urmau a fi scoși imediat din țară și să nu li se mai permită în viitor intrarea în țară. Aceștia erau în număr de zece, foști condamnați sau cercetați pentru contrabandă sau trafic de valută sau autoturisme.
- Situație cu străinii, majoritatea din țările arabe, africane sau din Grecia, aflați temporar pe teritoriul RSR, care nu aveau documente sau mijloace financiare pentru a se întoarce în țările lor (majoritatea pretindeau că nu au mijloace financiare). Era vorba de paisprezece, cunoscuți cu afaceri ilicite, speculă cu autoturisme, trafic de valută, suspecți că ar confecționa pașapoarte false etc.
- Situație cuprinzând străinii aflați temporar pe teritoriul RSR, care se aflau sub urmărire penală sau erau în faza de judecată pentru săvârșirea de infracțiuni. În număr de treizeci și trei, aceștia săvârșiseră diverse infracțiuni, de la accidente de circulație, contrabandă cu îmbrăcăminte, înlesnirea sau trecerea frontierei, speculă cu autoturisme, trafic de valută, contrabandă cu bijuterii etc.
- Situație cuprinzând străinii condamnați pentru săvârșirea de infracțiuni și care în prezent își executau pedepsele în locuri de detenție. Era vorba de douăzeci și trei de cetățeni străini condamnați pentru accidente de circulație, contrabandă cu îmbrăcăminte, înlesnirea sau trecerea frontierei. Dintre aceștia cel mai important era un lot de zece condamnați pentru trafic de stupefiante (un irakian, patru libanezi, patru iordanieni și un turc), condamnați la pedepse de 4 – 5 ani închisoare de către tribunalul Oradea.

Mai exista o altă categorie de străini, care probabil nu putuseră să își plătească datoriile față de statul român, datorii care trebuiau plătite înainte de plata amenzii. Era vorba de un cetățen grec, care în anul 1968 vânduse, fără a respecta dispozițiile legale, 26 autoturisme

⁸⁷ *Ibidem*, ff. 75-77.

și a scos din țară briliante în valoare de 119.560 lei și care își ispășea pedeapsa de patru ani închisoare în urma unei sentințe a tribunalului Prahova⁸⁸. Un alt cetățean italian fusese condamnat de Tribunalul Municipiului București la 2 ani și 6 luni pentru speculă cu autoturisme și bijuterii de aur și se afla în închisoare.

- Situație cu străinii despre care se dețineau date că s-ar afla pe teritoriul RSR, pentru care urma a se identifica reședința și, „în raport de problemele pe care le ridicau, să se ia măsurile ce se impun”. Era vorba de șaisprezece străini, în general foști condamnați sau cercetați penal, sau care terminaseră studiile și rămăseseră în RSR⁸⁹.
- Situație cu străinii care au comis fapte care au lezat ordinea și liniștea publică, precum și securitatea statului, în timp ce se aflau în RSR și cărora nu li se mai permitea să intre în țară. Situația cuprindea o listă de șaptezeci de nume de cetățeni străini foști condamnați⁹⁰.

Rândul reglementării situației locative a străinilor a venit în anul 1974. În privința proprietății private imobiliare, politica statului comunist era că aceasta nu poate fi deținută decât de către cetățenii români și de către statul român. Decretul nr. 223 din 3 decembrie 1974 *privind reglementarea situației unor bunuri*, devenit Legea nr. 87/1974, preciza expres că „în Republica Socialistă România construcțiile și terenurile pot fi deținute în proprietate de către persoanele fizice numai dacă au domiciliul în țară⁹¹. În acest scop, construcțiile aparținând persoanelor care plecau „în mod fraudulos” din țară sau care, fiind plecate în străinătate, nu se înapoiau la expirarea termenului stabilit pentru înapoierea în țară, treceau fără plată în proprietatea statului.

Decretul nr. 225/1974 *privind asigurarea suprafețelor locative necesare străinilor care se află temporar în România* (ulterior a devenit Legea nr. 89/1974) preciza expres că străinii trebuiau să locuiască pe teritoriul României în locații controlate de instituțiile statului. Sub pretextul de

⁸⁸ *Ibidem*, ff. 92-97.

⁸⁹ *Ibidem*, ff. 98-101.

⁹⁰ *Ibidem*, ff. 102-114.

⁹¹ B.O. nr. 152 din 6 decembrie 1974.

„a se asigura străinilor care se aflau temporar în România, ca turiști sau în alte scopuri, condiții de locuit cât mai corespunzătoare, cazarea lor se face în hoteluri, moteluri, campinguri, cămine, precum și în alte suprafețe din fondul locativ administrat de organizațiile socialiste”. „Cazarea străinilor prevăzuți la art. 1 de către persoanele fizice domiciliat în România, prin închiriere ori subînchiriere sau prin găzduire, precum și punerea la dispoziția acestor străini de terenuri pentru instalarea mijloacelor de cazare mobile, sunt interzise”. „Persoanele fizice domiciliat în România pot găzdui în suprafețele locative pe care le dețin numai străini veniți în vizită care le sunt rude apropiate – copii, părinți, frați, surori, soții și copiii acestora”, „contractele de închiriere și subînchiriere în curs, încheiate cu străinii aflați temporar în România sau cu persoanele juridice străine, pentru suprafețe locative deținute de persoane fizice domiciliat în România” încetau în termen de 3 luni de la data publicării decretului. De fapt, această reglementare avea rostul de a asigura controlul și supravegherea străinilor.

În scurt timp, Ministerul de Interne a emis programul de măsuri nr. 90178 din 10.01.1975 *cu privire la aplicarea Decretului nr. 225 din 06.12.1974 privind asigurarea suprafețelor locative necesare străinilor care se află temporar în România*⁹². Acesta prevedea rezilierea contractelor existente care nu erau în conformitate cu prevederile noii legi, controale comune desfășurate de Ministerul de Interne și comitetele executive ale consiliilor populare județene și ale Municipiului București. Pentru ca turiștii străini să nu se poată prevala de lipsa spațiilor de cazare în circuitul socialist, urmau a fi redat cicuitului hotelier, douăzeci și șase de imobile dintre care doisprezece în București, care urmau a fi amenajate până la finalul anului 1975, unități enumerate într-o anexă a documentului.

Prin Instrucțiunile nr. 20 din 15.02.1971 *pentru aplicarea Legii nr. 25 din 17 decembrie 1969 privind regimul străinilor în Republica Socialistă România*, MAI era implicat prin Direcția de pașapoarte, evidența străinilor și controlul trecerii frontierei, iar aprobarea se comunica centrului de evidență de pe lângă CSS⁹³, într-o procedură nouă de evidență a străinilor. Se reglementa luarea în evidență, eliberarea actelor de

⁹² ACNSAS, fond MAI – Direcția juridică, dosar nr. 3632, vol. 9, ff. 85-87.

⁹³ Idem, dosar nr. 3629, vol. 8, ff. 140-163.

identitate românești, în cât timp și ce acte trebuiau depuse de străin la sosirea în România. Legitimațiile provizorii și taloanele acestora aveau în partea dreaptă sus indicative precum: „A” pentru cei veniți în scopul acordării de asistență tehnică, „D” pentru cei veniți la specializare ori documentare, „R” pentru reprezentanții firmelor ori companiilor, „S” pentru cei veniți la studii, „T” pentru cei veniți în alte scopuri, „U” pentru profesorii ori lectorii universitari⁹⁴. Evidența străinilor se ținea la Centrul de evidență al CSS chiar dacă se aflau numai în tranzit (pe baza comunicărilor primite prin telex sau telefon de la punctele de control pentru trecerea frontierei) și la direcția pentru pașapoarte.

Creșterea numărului de străini care locuiau temporar pe teritoriul RSR făcea periodic ca instituțiile să piardă controlul asupra lor. Securitatea atenționa din nou că există mulți studenți exmatriculați sau care terminaseră studiile dar rămăseseră în țară, iar activitățile lor nu erau dintre cele mai legale sau în concordanță cu morala proletară. Prin urmare, în 25 octombrie 1977 a fost emis un *Plan de măsuri nr. 0090502 în acțiunea „Neghina”*. Din datele deținute rezulta că în ultima perioadă crescuse din nou numărul străinilor care stăteau nelegal pe teritoriul RSR. Aceștia erau în general studenți exmatriculați din instituțiile de învățământ, alții veniți pentru a studia pe cont propriu și nu li se aprobase de către stat sau nu se calificaseră pentru a studia în anumite unități de învățământ, alții veniți ca turiști care rămăseseră peste termenul legal etc. Planul de măsuri prevedea ca, în perioada 1-15 noiembrie 1977 să se organizeze o acțiune simultană în toate județele și în capitală pentru cunoașterea exactă a situației acestora și luarea măsurilor de expulzare, întreruperea sau ridicarea dreptului de ședere. Echipele care urmau a efectua controale la căminele studențești, hoteluri, moteluri, întreprinderile care asigurau cazare străinilor veniți în interes de serviciu, baruri, restaurante, gări susceptibile de a fi frecventate de străini, erau formate din ofițeri și subofițeri de la formațiunile de pașapoarte, miliție și din ofițerii de Securitate care răspundeau de obiective⁹⁵.

O altă problemă care preocupa Securitatea era posibilitatea unor mișcări de stradă studențești așa cum existau în alte state. În scopul

⁹⁴ *Ibidem*, ff. 144-145.

⁹⁵ ACNSAS, fond Documentar, dosar nr. 16250, vol. 5, ff. 60-67.

împiedicării unor asemenea manifestări, a fost elaborat Planul de măsuri nr. 0090512 din 24.11.1977 *privind cunoașterea, prevenirea și neutralizarea acțiunilor turbulente inițiate de cetățeni străini*⁹⁶. Era vorba de prevenirea și destrămarea grupărilor de studenți străini (de „elemente”) care se formau în general în cămine, cantine, facultăți, iar apoi, în cazul în care aceștia ar fi reușit să se grupeze, stoparea sau controlarea deplasării lor în piețe, parcuri, pe arterele de circulație. Securitatea se aștepta la influențarea studenților români de către cei străini și era pregătită să pună o eventuală revoltă studențească pe seama influenței studenților străini. Erau vizate complexele studențești Grozăvești, Regie, Belvedere, de la institutul Agronomic, Tei. În cazul unei revolte se aștepta deplasarea în zona centrală, piețele Unirii, Universității, Victoriei, la „sediile de partid și de stat”. Planul prevedea acțiunile specifice care constau în închiderea direcțiilor de deplasare, depistarea și reținerea elementelor instigatoare, continuarea supravegherii informativ operative prin unitatea specială F, precum și efectivele mobilizate în cazul declanșării unor astfel de „evenimente turbulente”. Planul detalia unitățile Miliției, Securității și pompierilor (Comandamentul pompierilor urma să primească misiune de luptă) care urmau a acționa în acest caz⁹⁷.

Problema studenților străini care locuiau ilegal sau aveau o situație juridică neclară în România era repusă în permanență pe tapet, cu atât mai mult cu cât numărul lor creștea ca și al celor care rămâneau în țară după terminarea studiilor. La începutul anului 1982 pe teritoriul RSR se găsea un număr de 341 cetățeni străini care se sustrăgeau controlului Ministerului de Interne, locuind fără forme legale. Situația lor era următoarea: 211 erau absolvenți ai institutelor de învățământ superior care rămăseseră în țară, 45 erau studenți exmatriculați, iar 85 se aflau în cercetare în cauze penale. Prin urmare, a fost emis Planul de măsuri nr. 0573303 / 31.03.1982 *pentru clarificarea situației cetățenilor care nu își justifică prezența pe teritoriul RSR*, care stabilea rolul fiecărei instituții abilitate în a rezolva cât mai urgent această stare de fapt: Ministerul Educației și Învățământului urma să procedeze la eliberarea de urgență a actelor de studii, organele Securității și Miliției

⁹⁶ Idem, fond MAI – Direcția juridică, dosar nr. 3635, vol. 6, ff. 172-186.

⁹⁷ *Ibidem*.

să procedeze la identificarea, localizarea și menținerea lor sub control până la scoaterea din țară, Direcția de Pașapoarte să intervină la oficiile diplomatice pentru prelungirea ori eliberarea de noi pașapoarte și obținerea билетelor de călătorie, iar străinii care părăsiseră localitatea de reședință să fie dați în urmărire generală.

Deși, după cum am văzut mai sus, cetățenii străini beneficiau de celeritate în rezolvarea cauzelor penale în care erau implicați, tocmai pentru că nu puteau părăsi țara până la rezolvarea lor, existau destule astfel de cauze a căror soluționare întârzia din diverse motive. Potrivit planului de măsuri, urma a se interveni la Ministerul Justiției și la Procuratura Generală pentru urgentarea soluționării cauzelor penale în care erau implicați cei 85 de cetățeni străini, cu scopul ca, pe măsură ce situația lor era clarificată, să se procedeze la scoaterea lor urgentă din țară⁹⁸. La rândul ei, Direcția de pașapoarte trebuia să verifice la Centrul de Informatică și Documentare (CID) situația celor 416 cetățeni străini care fuseseră cercetați penal în anul 1981, pentru a stabili dacă au părăsit teritoriul RSR și, în cazul în care nu pleaseră, să fie scoși urgent din țară. Tot Direcția de pașapoarte trebuia să procedeze la invitarea reprezentanților diplomați ai statelor din care proveneau străinii care nu-și justificau prezența pentru a li se cere să acorde sprijin conaționalilor, în vederea întoarcerii acestora în țările de origine⁹⁹.

Întorcându-ne la turiști, în anul 1973 au fost emise mai multe ordine, precum 000235, 000250, 000260 / 1973, pentru o mai bună conjugare a „forțelor” implicate pentru creșterea eficienței muncii contrainformative în rândul turiștilor străini¹⁰⁰.

Prin emiterea instrucțiunilor *privind munca Ministerului de interne în problema turiști străini aprobate prin ordinul MI nr. 00444 din 15 05 1974*¹⁰¹ se urmărea contracararea scurgerii de informații secret de stat, curmarea activității serviciilor de spionaj, lichidarea emisarilor legionari și ai cultelor și sectelor din exterior, scoaterea din țară a unor valori, introducerea de armament, muniție și publicații și materiale cu

⁹⁸ Idem, fond Documentar, dosar nr. 016250, vol. 20, f. 68.

⁹⁹ *Ibidem*, ff. 67-70.

¹⁰⁰ Idem, fond MAI – Direcția juridică, dosar nr. 3632, vol. 3, f. 76.

¹⁰¹ *Ibidem*, ff. 75-78.

caracter ostil, activitatea de contrabandă, trafic aur, valută, stupefiante, asigurarea ordinii și liniștii publice în zonele cu intens trafic turistic. Se poate observa un interes deosebit pentru gazdele avizate favorabil în baza contractelor cu ONT Carpați și oficiile județene de turism care găzduiau turiști. Acestea urmau a fi instruite asupra modului de comportare cu ei și datele ce trebuie aduse la cunoștință a organelor MI¹⁰².

Creșterea continuă a numărului de oficiali străini și de reprezentanți ai firmelor din străinătate care intrau în contact cu diverse informații cu caracter economic și tehnic a dus la emiterea de acte normative care să țină departe de ei cât mai multe informații care puteau constitui secret de stat. În privința deplasărilor acestora au fost emise mai multe acte normative care să reglementeze strict cine și ce avea voie să vadă.

În 29.05.1969 a fost adoptată HCM nr. 1125 *privind deplasările în străinătate ale delegațiilor organizațiilor socialiste și primirile de delegați străini*. Acesta enumera strict autoritățile care aprobau deplasările în străinătate în scop științific și comercial în funcție de nivelul acestora: Președintele Consiliului de miniștri, vicepreședinții Consiliului de Miniștri, Președintele Comisiei Guvernamentale de Colaborare Economică și Tehnică etc¹⁰³.

În același an a fost adoptată și Hotărârea nr. 2373 din 22 decembrie 1969 *cu privire la evidența, deplasarea și circulația pe teritoriul Republicii Socialiste România a membrilor misiunilor diplomatice, reprezentanțelor permanente, oficiilor consulare, reprezentanțelor consular-comerciale, precum și a altor categorii de străini*¹⁰⁴, care enumera categoriile de oficiali care puteau circula pe teritoriul RSR cu respectarea principiului reciprocității, cine ținea evidența lor, și obligația ca ministerele de resort, MAE, MFA, MAI, CSS, să stabilească în 90 de zile anumite itinerarii în care aveau sau nu acces¹⁰⁵.

Actele normative au fost urmate de Instrucțiunile nr. 90958/20.05.1970 *de aplicare a HCM nr. 2373 din 22 decembrie 1969 cu privire la evidența, deplasarea și circulația pe teritoriul Republicii Socialiste*

¹⁰² *Ibidem*, f. 77.

¹⁰³ *Idem*, fond Documentar, dosar nr. 123, vol. 6, ff. 126-140.

¹⁰⁴ *Ibidem*.

¹⁰⁵ *Ibidem*, ff. 16-18.

*România a membrilor misiunilor diplomatice, reprezentanțelor permanente, oficiilor consulare, reprezentanțelor consular-comerciale, precum și a altor categorii de străini care detaliau itinerariile și modalitatea de restricționare cu indicatoare a acestora*¹⁰⁶.

Ulterior, HCM nr. 18 din 14 ianuarie 1972 *privind modul de stabilire a relațiilor organizațiilor socialiste și salariaților acestora cu misiunile diplomatice acreditate în RSR, oficiile consulare, organizațiile sau reprezentanțele statelor străine și cetățenii străini*¹⁰⁷ a avut rolul de a stabili prin lege limitele și restricțiile în relaționarea cu străinii veniți în România în calitate oficială.

Astfel de relații puteau să existe numai pe anumite nivele: ministerele și celelalte organe ale administrației de stat puteau stabili relații direct cu misiunile diplomatice acreditate în RSR, reprezentanțele, organizațiile străine și cetățenii străini cu întreprinderile și instituțiile de stat și cu centralele industriale, întreprinderile de comerț exterior și de transport internațional în limitele atribuțiilor, miniștrii cu misiunile diplomatice, iar organizarea întâlnirilor se făcea numai cu aprobarea Președintelui Consiliului de Miniștri.

Organizațiile socialiste trebuiau să organizeze relațiile cu organizațiile străine numai prin intermediul departamentului de protocol sau al persoanei anume desemnată să îndeplinească atribuții de protocol. Acestea aveau numeroase obligații: țineau evidența relațiilor, cadourilor și informau periodic CSS despre problemele de interes pentru securitatea statului. Angajații departamentului de protocol erau instruiți să aibă o poziție demnă, să nu divulge date ce puteau constitui secret de stat sau care nu erau destinate publicității. În cazul în care un alt salariat trebuia să discute cu străinii veniți în vizită sau audiență, el trebuia să fie anume desemnat, însoțit de un salariat al compartimentului de protocol și în termen de 24 de ore de la terminarea audienței sau vizitei să întocmească o notă de convorbire. Pentru convorbirile care ridicau probleme privind securitatea statului se întocmeau note separate, care trebuiau predate CSS în termen de 24 de ore de la primire. Salariații care primeau scrisori trebuiau să informeze în cazul în care acestea ar fi putut interesa securitatea

¹⁰⁶ Idem, fond Documentar, dosar nr. 125, vol. 24, ff. 13-15.

¹⁰⁷ Idem, fond Documentar, dosar nr. 000123, vol. 9, ff. 124-134.

stutului iar în cazul în care primeau publicații străine, dacă acestea contraveneau politicii interne sau externe ale statului, trebuiau le predea organelor de protocol¹⁰⁸. Era numai o formă de verificare și de control, căci scrisorile și pachetele din străinătate erau interceptate și deschise prima dată de Securitate.

Ordinul MAI nr. 925 din 13.02.1972 *privind stabilirea relațiilor cu străinii*¹⁰⁹ implementa măsuri speciale în principal pentru angajații MAI privind apărarea secretului de stat. Acestora le era interzis să stabilească relații cu corespondenții agențiilor de presă sau cu ziariștii străini, măsură care, având în vedere că angajații MAI erau dintre cei mai fideli regimului și cei mai instruiți să nu divulge sau să critice politica partidului-stat, era menită mai mult să îi ferească de declarații imprudente. Angajații MAI trebuiau să raporteze în prealabil orice vizită a unor rude din străinătate etc.

În același scop¹¹⁰ a fost emis și Ordinul Ministrului de Interne nr. 035 din 13.03.1973 referitor la relațiile cu străinii (membrii misiunilor diplomatice, oficiilor consulare, reprezentanțelor comerciale etc)¹¹¹. Prevederile Convenției de la Viena din 1961 cu privire la relațiile diplomatice și ale Convenției de la Viena din 1963 cu privire la relațiile consulare, precum și ale convențiilor asupra privilegiilor și imunităților Națiunilor Unite, instituiau o categorie de privilegiați care trebuia respectată de statul român. Era vorba de membrii misiunilor diplomatice, oficiilor consulare, reprezentanțelor consular-comerciale, de reprezentanții organizațiilor internaționale, precum și de străinii posesori de pașapoarte diplomatice veniți în țară în vizite oficiale pentru a participa la reuniuni internaționale sau se aflau în tranzit pe teritoriul român, care beneficiau de același regim juridic. În relațiile cu acestea, organele de miliție trebuiau să se comporte respectuos, dar să fie vigilente, să nu divulge secrete de stat și să nu se angajeze în discuții care nu priveau cazul pe care trebuiau să îl rezolve¹¹².

¹⁰⁸ *Ibidem*, ff. 128-129.

¹⁰⁹ *Idem*, fond MAI – Direcția juridică, dosar nr. 3630, vol. 1, ff. 434-438.

¹¹⁰ *Ministerul de Interne* a fost înființat 19 aprilie 1972, prin fuziunea Consiliului Securității Statului cu *Ministerul Afacerilor Interne*.

¹¹¹ ACNSAS, fond MAI – Direcția juridică, dosar nr. 3631, vol. 9, ff. 128-135.

¹¹² *Ibidem*, ff. 129-130.

Aceleași directive erau detaliate și în Ordinul Ministrului de Interne nr. 0685 din 01.07.1975 *privind modul de stabilire a relațiilor cu străinii de către unitățile și personalul Ministerului de Interne*¹³, care reitiera un control strict, ministrul sau adjuncții trebuind să aprobe orice stabilire de relații cu străinii ale cadrelor MI. Prin relații cu străinii se înțelegeau audiențe, deplasări în străinătate, primiri de delegați străini, vizite la unitățile MI, note telefonice și convorbiri de orice natură cu străinii din țară și străinătate, schimburi de corespondență, trimiteri și primiri de publicații, invitații la acțiuni de protocol, oferirea sau primirea de cadouri ș.a.m.d. Primirile de delegații sau deplasările în străinătate în interes de serviciu se puteau face numai cu aprobarea conducerii de partid. Ordinul detalia în amănunt atribuțiile ministrului, ale prim-adjuncților și adjuncților ministrului, ale comandanților unităților și a organelor de protocol¹⁴.

Furnizarea de date referitoare la stadiul cercetărilor penale în care erau implicați străini, precum și vizitarea străinilor reținuți sau arestați preventiv se făceau numai cu aprobarea conducerii Ministerului de Interne (a prim-adjuncților, a adjuncților ministrului sau secretarilor generali)¹⁵. De o importanță deosebită era procedura în cazul în care se produceau evenimente la sediile reprezentanțelor străine sau când erau implicate persoane care beneficiau de imunități, caz în care comandanții unităților centrale ale inspectoratelor județene sau al municipiului București trebuiau să raporteze „imediat” conducerii ministerului, iar când evenimentele erau grave, direct ministrului.

În continuare, ca de fiecare dată, era reamintită interdicția pentru personalul MI de a-și crea sau de a menține relații de orice natură, în interes de serviciu sau personale, fără aprobare prealabilă¹⁶.

După cum am văzut mai sus, creșterea exponențială a numărului de turiști străini din anii 1967-1968 a copleșit sistemul de evidență a acestora. Din Nota-raport nr. 090002 din 08.01.1973 *cu propuneri privind îmbunătățirea sistemului de evidență a intrărilor și ieșirilor de persoane din RSR* – întocmită de Direcția pentru pașapoarte, evidența

¹³ Idem, fond Documentar, dosar nr. 13074, vol. 16, *passim*.

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ *Ibidem*, p. 5.

¹⁶ *Ibidem*.

străinilor și controlul trecerii frontierei și aprobată de ministrul de Interne¹¹⁷ aflăm că până în 1967 se întocmeau taloane de evidență nominale la intrarea și ieșirea din țară pentru toate persoanele care treceau frontiera PCTF. Acestea erau trimise la CID, unde se ținea evidența centralizată pe țară. Sistemul devenise greoi odată cu dezvoltarea turismului.

Cum în 1967 numărul de turiști străini a crescut față de 1965, de la 182.000 la 261.000, iar în sezonul turistic 1968 se preconiza un număr de turiști străini de aproximativ 440.000 persoane numai din statele capitaliste, dintre care cca 265.000 numai pe litoral¹¹⁸, în anul 1968 s-a renunțat la evidența nominală a cetățenilor din țările socialiste care veneau în România. Cum numărul a crescut continuu, în 1970 s-a renunțat la întocmirea taloanelor nominale de evidență pentru marea majoritate a străinilor, menținându-se comunicări nominale pentru diplomați, ziariști, intrări și ieșiri definitive. În primele 10 luni ale anului 1972 au intrat în România 2.289.706 cetățeni din țările socialiste și 637.540 din cele capitaliste. Din 1971 evidența nu a mai fost ținută de CID, ci de Direcția de pașapoarte, evidența străinilor și controlul trecerii frontierei, care trimitea la CID datele nominale pe care acesta le centraliza și făcea comunicări organelor operative¹¹⁹. Propunerile din nota-raport vizau o mai bună și detaliată raportare la CID.

Cifrele străinilor care intrau în România creșteau în continuare. În 1974 au trecut prin punctele de control trecere frontieră 9.967.770 persoane cu alte mijloace de transport, pe lângă cele 1.168.127 mijloace de transport auto cu 1.492.235 persoane, cu 199.078 mijloace de transport mai multe decât în 1973¹²⁰.

La rândul său, Ministerul de Interne își intensifica vigilența. *Programul de măsuri privind activitatea de pașapoarte, vize, evidență, control străini și treceri frontieră pe anii 1975-1976*¹²¹ reiterea măsurile de urmărire a activităților infracționale, cu precădere introducerea de armament și muniții. Se punea accent pe modernizarea sistemului de

¹¹⁷ Idem, fond MAI – Direcția juridică, dosar nr. 3631, vol. 1, ff. 297-302.

¹¹⁸ Idem, fond Documentar, dosar nr. 86, vol. 5, p II, f. 34.

¹¹⁹ Idem, fond MAI – Direcția juridică, dosar nr. 3631, vol. 1, ff. 298-299.

¹²⁰ Idem, dosar nr. 3633, vol. 2, f. 87.

¹²¹ *Ibidem*, ff. 81-89.

evidență și păstrare a arhivelor Direcției pașapoarte pentru a identifica la timp încercările de intrare în țară a persoanelor indezirabile, din ce în ce mai multe de când fusese introdus sistemul de plată a cauțiunii sau a înlocuirii închisorii cu amenda.

O altă noutate era aceea de ocrotire a patrimoniului național, a prevenirii scoaterii din țară a bunurilor de valoare. În acest scop, un nou act normativ (Legea nr. 63 din 30 octombrie 1974 *a ocrotirii patrimoniului cultural național al RSR*¹²²) conținea prevederi clare și sancțiuni în privința protejării împotriva expatrierii obiectelor de patrimoniu. În aceeași zi fusese adoptată și Legea nr. 62 din 30 octombrie 1974 *privind invențiile și inovațiile*¹²³, al cărei capitol intitulat „Apărarea secretului de stat privind invențiile” avea rolul să apere invențiile și inovațiile de furtul intelectual făcut de străini, organizații sau întreprinderi străine.

De altfel, în aceeași perioadă fuseseră adoptate mai multe decrete care păreau să aibă același scop protecționist. Decretul nr. 221 din 19 octombrie 1974 *privind reglementarea scoaterii din țară a unor produse alimentare*¹²⁴ prevedea pentru cetățenii străini aflați temporar pe teritoriul RSR, care doreau să scoată peste graniță produse alimentare, o taxă vamală de 50%, calculată la prețurile de vânzare cu amănuntul, pentru o cantitate redusă dintr-o serie limitată de produse, cantitățile ce depășeau limitele prevăzute sau nu se găseau în listă putând fi scoase peste graniță cu plata a 200%, calculate la prețurile de desfăcere cu amănuntul. Taxele vamale nu puteau fi plătite decât în valută.

Era perioada în care România începuse să aibă nevoie de valută, astfel că Decretul nr. 184 din 1 octombrie 1974 *cu privire la prima valută care se aplică la cumpărarea și vânzarea valutilor pentru operațiuni comerciale* prevedea o creștere a acesteia la 141, 45%, în cazul cumpărării și vânzării valutilor din țările nesocialiste, precum și obligația strănilor din țările nesocialiste aflați în vizită în RSR de a schimba cel puțin câte 10 dolari pe zi de ședere în țară sau echivalentul acestei sume în alte valute agreeate de Banca Națională a RSR¹²⁵.

¹²² B.O. nr. 137 din 2 noiembrie 1974.

¹²³ *Ibidem*.

¹²⁴ B.O. nr. 146 din 20 noiembrie 1974.

¹²⁵ B.O. nr. 184 din 1 octombrie 1974.

În aceeași perioadă au fost adoptate și alte acte normative care aveau prevederi privitoare la cetățenii străini. Decretul nr. 223 din 3 decembrie 1974 *privind reglementarea situației unor bunuri*, care preciza că „în Republica Socialistă România construcțiile și terenurile pot fi deținute în proprietate de către persoanele fizice numai dacă au domiciliul în țară¹²⁶, sau Decretul nr. 95/ 1975 *privind trimiterea la studii de doctorat și specializare în străinătate*¹²⁷, care anticipa un schimb interstatal de tineri pentru specializare, erau necesare pentru a reglementa o preconizată creștere a numărului de cetățeni străini care urmau să viziteze RSR din diverse motive. Erau anii noii politici a RSR, de deschidere față de toate statele lumii, mai ales arabe și africane. În anii următori statul român a încheiat numeroase acorduri „de cooperare culturală, științifică”, „comercială”, „economică” etc., cu state precum: Gabon, Portugalia, ș.a.m.d.

Aderarea Republicii Socialiste la Actul final de la Helsinki, apariția și mediatizarea acțiunilor dizidente a făcut ca la sfârșitul anilor '70 regimul să se confrunte cu o nouă provocare: mediatizarea în Occident a represiunii împotriva oricărei acțiuni de opoziție la politica partidului. Ziariștii străini erau văzuți ca fiind nu numai colportori de informații, dar și provocatori, ei căutând nu numai să afle, dar și să încurajeze mișcările de dizidență.

Securitatea a elaborat planuri de măsuri împotriva lor, așa cum a fost Planul de măsuri 0095011 din 6.02.1978 *pentru intensificarea muncii informativ-operative în rândul ziariștilor străini, în scopul cunoașterii și prevenirii acțiunilor ostile puse la cale de aceștia împotriva țării noastre*¹²⁸. Se constata că Republica Socialistă România era vizitată de un număr tot mai mare de ziariști, iar printre aceștia unii erau ostili. Mai precis, un număr de 204 ziariști afiliați se aflau în preocupările aparatului de contraspionaj, a căror situație trebuia analizată până la data de 25 februarie 1978. Aceștia nu erau numai autorii unor articole cu caracter denigrator, ci și al unor acțiuni de spionaj. Planul conținea măsuri de limitare a activității lor și de dezinformare sistematică, de compromitere, de combatere a materialelor de presă și de refuzare a

¹²⁶ B.O. nr. 152 din 6 decembrie 1974.

¹²⁷ B.O. nr. 1535 din 26 decembrie 1975.

¹²⁸ ACNSAS, fond Documentar, dosar nr. 16250, vol 8, ff. 3-12.

cererilor de corespondenți de presă suspecți de spionaj sau cunoscuți cu manifestări ostile.

Totodată, planul conținea măsuri de represiune împotriva românilor care trebuiau sancționați cu fermitate, potrivit Legii nr. 23/1971 și HCM nr. 10/1972, dacă intrau în legătură cu posturile de radio și televiziune, cu organele de presă din străinătate, sau dacă acordau interviuri în țară sau străinătate pentru probleme social-economice, politice etc.

În anul 1978, ca rezultat al creșterii de la an la an al numărului străinilor care vizitau RSR, se estima ca în anul următor să se ajungă la cca 5 milioane de străini, din care 1 milion din țările nesocialiste, în scopul asigurării unui control mai eficient asupra acestora și depistării celor care se ocupau cu culegerea de informații¹²⁹, la 12.04.1978 a fost adoptat un plan de măsuri *privind intensificarea muncii informativ-operative în rândul străinilor care vizitează R. S. România ori își au reședința pe teritoriul țării, în scopul cunoașterii și prevenirii oricăror activități ostile desfășurate de serviciile de spionaj și organizațiile reacționare din străinătate*¹³⁰. Era reiterată măsura „asigurării informative a locurilor, mediilor și zonelor frecventate de străini, organizarea de măsuri pentru cunoașterea și controlarea activității străinilor și a legăturilor lor suspecte” hoteluri, moteluri campinguri, tabere și sate de vacanță, cabane etc., în scopul depistării spionilor sau a altor activități ostile regimului dar și de ilegalități. Erau detaliate atribuțiile fiecărei direcții a Securității ce urmau a fi implicate. Direcția a III-a urma a crea rețele în locurile frecventate de ziariști, comercianți și alți străini. Direcția a IV-a trebuia să realizeze rețeaua informativă în zonele și mediile în care erau amplasate obiectivele militare, Direcția I să desfășoare acțiunile de influență și propagandă, studenții străini ș.a.m.d., Direcția a II-a supravegherea informativă a străinilor care veneau în obiectivele economice, Unitatea specială „F” să efectueze filajul, Inspectoratul General de Miliție să ia măsuri pentru completarea rețelei cu taximetriști, personal de deservire de la stațiile PECO, Autoservice, era implicat în semnalarea prezenței străinilor la diverse adrese și a românilor care îi găzduiau, fiind implicat și în depistarea eventualelor ascunzători amenajate în mijloacele de transport ale străinilor.

¹²⁹ Idem, dosar nr. 13101, vol. 11, f. 30.

¹³⁰ *Ibidem*, f. 5.

Până la 31 mai, Ministerul de Interne urma a acționa pentru a asigura respectarea și aplicarea cu rigurozitate a prevederilor actelor ce reglementau apărarea secretului de stat și relațiile românilor cu străinii în întreprinderi, ministere și instituțiile care aveau legături cu străinătatea. După aceeașă dată, semestrial, unitățile de Securitate și Miliție trebuiau să reanalizeze toate informațiile referitoare la străinii care nu erau cuprinși în baza de lucru și legăturile lor cu cetățenii români și să demareze măsuri informative-operative sau, în cazul în care informațiile nu necesitau acest lucru, să fie trimise la CID. Până la începutul sezonului estival, unitățile de Securitate și Miliție trebuiau să încadreze informativ hotelurile, campingurile și restaurantele, să organizeze rețeaua care urma a fi detașată pe litoral, să verifice personalul ce urma a fi angajat pe litoral, măsuri care trebuiau aplicate și în unitățile balneo-climaterice frecventate de străini¹³¹.

La nici o lună, a fost emis Planul de măsuri nr. 3 / 00337 / 5.05.1978 *privind îmbunătățirea muncii de control a activității străinilor care vizitează RS România ori au reședința pe teritoriul țării noastre*, al cărui rol era de a reliefa „spiritul hotărârilor adoptate de Congresul al XI-lea și Conferința Națională a PCR cu privire la dezvoltarea relațiilor politice, economice, tehnico-științifice, turistice și de cooperare cu majoritatea statelor lumii”, care „crește an de an numărul străinilor care ne vizitează țara”. Se detaliau și mai amănunțit sarcinile care reveneau fiecărei „unități”¹³² pentru a se depista „elementele suspecte de spionaj, terorism, diversiune ideologică, activități naționalist-iredentiste sau alte acțiuni dăunătoare statului nostru”¹³³.

O altă fațetă a deschiderii către exterior a Republicii Socialiste România a constat în dezvoltarea relațiilor economice, care se manifesta prin schimburi comerciale. Acest fapt a sporit numărul de marinari străini în porturile maritime și fluviale. În anul 1977 în RSR au intrat un număr de 153.566 marinari străini (70.793 din țările ne-socialiste și 82.773 din statele socialiste), cei mai mulți în porturile Constanța, Galați și Brăila, media zilnică fiind de 3000 de persoane. Inspectoratele județene Constanța, Tulcea, Galați, Brăila, Ilfov,

¹³¹ *Ibidem*, f. 30.

¹³² *Idem*, fond MAI – Direcția juridică, dosar nr. 3636, vol 6, ff. 1-10.

¹³³ *Ibidem*, f. 2.

Mehedinți au identificat și luat în lucru 923 persoane, dintre care 850 pe linie de contraspionaj¹³⁴.

Securitatea raporta că asupra acestor marinari nu se efectua un control antiterorist adecvat și nici nu erau supravegheați, astfel că puteau parcurge pe jos prin obiectivele portuare până la 10 km. Prin urmare, Raportul nr 3 / 00337233 / 5 iunie 1978 *cu propuneri privind îmbunătățirea muncii informativ-operative în rândul marinarilor străini* venea să îmbunătățească activitatea informativă, implementând grafice de recrutări, rețea de supraveghere a șenalului navigabil, elaborarea unui regulament pentru cele 3 mari mari porturi amintite mai sus, care să cuprindă îndatoriri și reguli pentru toți marinarii străini care coborau pe uscat, inclusiv sancțiunile (amenzile) ce vor fi aplicate persoanelor ce nu le respectau¹³⁵.

Un alt act normativ intern, ceva mai cuprinzător și detaliat, Ordinul Ministrului de Interne nr. D 00120 din 11.09.1979 *privind munca informativ-operativă a unităților și organelor Ministerului de Interne în rândul străinilor*¹³⁶, avea rolul de a reglementa exercitarea unei supravegheri eficiente prin asigurarea rețelei informative asupra străinilor aflați temporar sau cu domiciliul în RSR.

Erau detaliate unitățile de Securitate răspunzătoare. Direcția de Informații Interne răspundea de cunoașterea, prevenirea și neutralizarea activităților cu caracter fascist, iredentist, de propagandă împotriva orânduirii socialiste, Direcția de Contrainformații în sectoarele economice de cunoașterea, prevenirea și neutralizarea activităților ostile din unitățile economice, de străinii care participă la tratative economice, încheieri de contracte, recepția mărfurilor, schimb de experiență, asistență tehnică studenți și doctoranzi, Direcția de Contraspionaj de cunoașterea, prevenirea și neutralizarea acțiunilor de spionaj, trădare și a celor de subminare a economiei naționale în sfera de comerț exterior și de acțiunile agenților serviciilor de spionaj din cadrul misiunilor diplomatice, oficiilor consulare, organizațiilor internaționale, reprezentanții firmelor comerciale, de comercianți, marinari etc, Direcția de contrainformații militare, de agenții serviciilor de spionaj împotriva

¹³⁴ *Ibidem*, f. 218.

¹³⁵ *Ibidem*, f. 220.

¹³⁶ *Idem*, fond Documentar, dosar nr. 13074, vol. 9, *passim*.

forțelor armate ale RSR, urmărea atașării militari și alte categorii de străini care intrau în contact cu cadrele militare și familiile lor, care întrețineau relații neoficiale sau aveau rude în străinătate etc. Pe lângă acestea, erau implicate și Unitatea specială de luptă antiteroristă, care avea în grijă străinii suspecti de terorism-diversionism, Direcția de cercetări penale, care răspundea de documentarea și probarea activității infracționale a străinilor pe teritoriul RSR, Unitatea specială F, care executa filajul asupra străinilor și legăturilor lor, Comandamentul pentru tehnică operativă și transmisiuni, UM 0544 ș.a.m.d.

La rândul lor, organele Miliției erau însărcinate cu cunoașterea, prevenirea, descoperirea și neutralizarea infracțiunilor și a altor fapte antisociale, Evidența populației cu controale în cămine, hoteluri, controale la centrele de schimb valutar și magazinele cu vânzare a mărfurilor pe valută, organele de pașapoarte aveau sarcini specifice de centralizare și valorificare a informațiilor etc. Ele aveau obligația de a semnală organelor de Securitate orice informație care părea suspectă. Toate unitățile trimiteau la CID, care avea acces la toate informațiile.

Măsurile luate de organele de Securitate și Miliție, în funcție de specificul acestora, erau următoarele: avertizarea, dezinformarea și compromiterea, atragerea la colaborare, întreruperea șederii în țară. Măsurile precum și reținerea, începerea urmăririi penale, a cercetării în stare de libertate ori a arestării preventive se luau numai cu aprobarea ministrului de Interne ori a ministrului secretar de stat, la propunerea adjunctilor ministrului sau a secretarilor de stat care asigurau coordonarea unităților ce aveau în lucru cazurile în care erau implicați străinii respectivi. Propunerea de arestare ori trimitere în judecată a străinilor se înainta organelor de procuratură numai după aprobarea acestora de către ministrul de Interne sau de către ministrul secretar de stat. Fără aprobare, măsura începerii urmăririi penale sau a reținerii se putea lua împotriva străinilor numai în cazul în care săvârșeau infracțiuni flagrante, pentru care legea prevedea o pedeapsă mai mare de 5 ani. Măsura se raporta imediat ministrului de Interne sau ministrului secretar de stat. Se informa Direcția de pașapoarte, astfel încât să se ia măsuri ca străinilor cercetați în stare de libertate în cursul urmăririi penale să nu li se permită plecarea din țară¹³⁷.

¹³⁷ *Ibidem*, ff. 17-18.

În Ordinul Ministrului de Interne nr. 01741/15.04.1980 se specifica faptul că întreaga activitate a formațiunilor pentru pașapoarte și evidența străinilor și a punctelor de control treceri frontieră se subordona nemijlocit șefilor inspectoratelor județene ale Ministerului de Interne¹³⁸.

Dacă, în subsidiar, Securitatea avea ca scop împiedicarea schimbării percepției românilor de rând în privința capitalismului, protejarea regimului de orice formă de opoziție care ar fi putut apărea în urma contactelor cetățenilor străini cu cetățenii din Occident, oficial, aceste măsuri aveau ca scop declarat, protejarea statului român de activitatea de spionaj și protejarea secretului de stat. Imaginea spionului a suferit o schimbare majoră, de la mentalitate de „cetate asediată” în anii ‘50, după cum sublinia William Colby, de la spionul care număra vagoanele trenurilor, odată cu perioada de destindere Est-Vest și cu zborurile de recunoaștere efectuate de avioanele U-2, accentul a trecut pe „aspectele politice, economice, sociologice și științifice”¹³⁹. Așa cum și diplomații români culegeau informații și desfășurau activități de spionaj, se știa că și diplomații, mai ales cei din ambasadele statelor capitaliste, culegeau informații pe care le trimiteau în statele lor sub formă de rapoarte oficiale sau secrete.

În ședința din 8 februarie 1967, ținută de Nicolae Ceaușescu cu Colegiul Ministerului Afacerilor Interne, prim-adjunctul ministrului Afacerilor Interne, Vasile Negrea, dezvăluia metoda atașatului militar francez: „nu are nici o legătură cu elemente recrutate care să-i transmită informații, însă se duce la cocteiluri, recepții, se întâlnește cu atașatii militari într-un anumit loc, își împart zonele de mers pe drum, unul spre Dobrogea, altul spre Banat. Asta fac și americanii, și englezii, și turcii, adică cei care sunt în NATO. O altă metodă a lor care e? Pleacă cu mașina, are magnetofon, mergând pe drum, vorbește că în satul cutare a trecut o mașină cu numărul cutare, că a ajuns în dreptul comunei cutare și a observat cutare. În loc să scrie, vorbește, iar când se întoarce înapoi ascultă banda de magnetofon și

¹³⁸ Idem, fond Documentar, dosar nr. 13101, vol. 15, f. 87.

¹³⁹ Cit. în Petre Hladchi-Bucovineanu, *Spionajul economic – armă a concurenței capitaliste*, Editura Politică, București, 1985, p. 83, apud Alina Ilinca, Liviu Marius Bejenaru, *Controlul informațiilor în România socialistă (1965-1989)(I)*, în „Arhivele Totalitarismului”, nr. 3-4/2006, p. 148.

își întocmește rapoartele”¹⁴⁰. Potrivit lui Cornel Onescu – ministrul de Interne din acea perioadă – „trei dintre diplomați, care au fost descoperiți că se ocupă cu activitate de spionaj, au fost declarați indezirabili, iar pentru doi avem suficiente date și motive pentru a fi trimiși acasă”. Tot potrivit lui Onescu – „a fost documentată activitatea de spionaj desfășurată de 21 de persoane, care au dat informații unor diplomați străini; 15 dintre acestea au fost recrutate și acum sunt dirijate de noi”¹⁴¹. Alte persoane care se ocupau de culegerea de informații mai erau, în viziunea Securității, comercianții, o parte din turiștii străini, specialiștii veniți la documentare, membrii cultelor religioase (în special cele neoprotestante)¹⁴².

Nu este de mirare că Legea nr. 23/1971 privind apărarea secretului de stat în Republica Socialistă România a conținut multe prevederi privitoare la străini și, în preambul, amintește că „transmiterea secretelor de stat unei puteri sau organizații străine ori agenților acestora constituie act de trădare și se pedepsește potrivit legii penale ca fiind o acțiune deosebit de gravă îndreptată împotriva securității statului”.

Unele dintre obligațiile românilor care intrau în legătură cu cetățenii străini erau, la modul propriu, necesare pentru apărarea secretului de stat: „Salariații care deținea informații, date ori documente ce constituiau secrete de stat sau desfășurau activități în locuri unde se executau lucrări cu un asemenea caracter nu puteau stabili relații de serviciu cu organizațiile internaționale, reprezentanțele și organizațiile străine, fără aprobarea prealabilă a conducătorului organizației socialiste din care făceau parte” (art. 13). În aceeași lege, însă, sub pretextul apărării secretului de stat, cetățenilor români li se interzicea „de a avea orice fel de legătură cu posturile de radio sau televiziune ori cu organe de presă din străinătate, care, prin acțiunile lor, desfășurau o activitate de defăimare sau contrară intereselor statului român” (art. 14) sau să acorde „interviuri organelor de presă, agențiilor de știri ori posturilor de radio sau televiziune străine, în țară sau pe timpul cât se aflau în străinătate în interes de serviciu sau personal, pentru probleme ce privesc interese politice, social-economice, de apărare și

¹⁴⁰ A.M.R., fond Microfilme, rola AS1-1544, c. 603. *apud* Alina Ilinca, Liviu Marius Bejenaru, *Op. cit.*, p. 149.

¹⁴¹ *Ibidem*, c. 579. *apud* Alina Ilinca, Liviu Marius Bejenaru, *op. cit.*, p. 149.

¹⁴² Alina Ilinca, Liviu Marius Bejenaru, *op. cit.* p. 150.

tehnico-științifice ale statului român”. Interviurile puteau fi făcute „numai cu aprobarea conducătorului organului central în subordinea căruia se află organizația din care face parte cel în cauză sau, după caz, a președintelui comitetului executiv al consiliului popular județean ori al municipiului București” (art. 15).

Actul normativ cuprindea un capitol intitulat „Reguli privitoare la străini”, în care se preciza că „Străinii care desfășoară activități pe bază de contracte au acces în organizațiile socialiste beneficiare cu aprobarea scrisă a conducătorilor organizațiilor socialiste respective sau a înlocuitorilor acestora, numai în secțiile sau sectoarele de producție în care prezența lor este legată de îndeplinirea obligațiilor contractuale, precum și în pavilioanele administrative” (art. 48), străinii care veneau în organizațiile socialiste în scopul efectuării unor tranzacții comerciale aveau acces numai în pavilioanele administrative și în expoziții, și numai în cazuri justificate, accesul acestora putea fi admis și în secțiile de producție al căror proces tehnologic nu constituia secret de stat sau de fabricație, cu aprobarea conducătorului organului central căruia îi era subordonată organizația socialistă (art. 49). Aprobarea era necesară și în cazul străinilor care vizitau organizațiile socialiste, în scopul documentării tehnico-științifice, și limitată la compartimentele strict necesare documentării (art. 50). În privința unităților și locurile de muncă de importanță deosebită stabilite de președintele Consiliului Securității Statului, accesul străinilor era admis numai cu aprobarea, după caz, a președintelui Consiliului de Stat sau a președintelui Consiliului de Miniștri (art. 52). Pe toată durata cât se aflau în sediul organizației socialiste, străinii trebuiau să poarte semne distinctive și să fie însoțiți de persoane anume desemnate de conducerea organizației socialiste¹⁴³.

Detalierea limitării accesului străinilor la informații s-a făcut prin mai multe acte normative interne, așa după cum am văzut pe tot parcursul textului. Mai amintim aici și Instrucțiunile Nr. D/S/132 din 24 mai 1980 *privind deplasarea străinilor pe teritoriul RSR care stabileau restricții privind deplasarea și circulația pe teritoriul RSR a membrilor misiunilor diplomatice, reprezentanțelor permanente, oficiilor consulare, reprezentanțelor consular-comerciale, precum și a altor categorii*

¹⁴³ B.O. nr. 157 din 17 decembrie 1971.

de străini. Instrucțiunile conțineau o anexă cu zonele care, din motive ce interesau securitatea statului sau ordinea publică, erau interzise străinilor, deoarece conțineau obiective militare și întreprinderi din domeniul chimic, industrie grea și prelucrare minereu de uraniu etc. Existau și obiective fictive, rolul lor fiind acela de a induce în eroare posibilele activități de spionaj. Obiectivele aveau „plantate” indicatoare special, pe care scria în 5 limbi de circulație mențiunea „accesul interzis numai străinilor”. Urmărirea modului de respectare de către străini a indicatoarelor de interdicție se realiza de către MI și MAN¹⁴⁴.

Decretul nr. 408 din 26 decembrie 1985 *privind unele măsuri referitoare la apărarea secretului de stat și la modul de stabilire a relațiilor cu străinii* reglementa activitățile de protocol. La finalul decretului se specifica faptul că: „Prezentul decret nu se publică ci se difuzează numai ministerelor și celorlalte organe centrale interesate care sunt obligate să ia măsuri”, astfel că decretul nu figurează nici în „Buletinul Oficial” și nici în „Repertoriul actelor normative în vigoare în anul 1986”, sau în „Colecția de legi și decrete din anul 1985”. Faptul că decretul era secret dar și denumirea lui („unele măsuri referitoare la...”) ne sugerează, ceea ce s-a și întâmplat, că el a fost folosit în paralel cu Legea nr. 23/1971, care a rămas actul normativ oficial. Importanța sa rezidă în faptul că statul comunist a simțit nevoia să instituie restricțiile de mai jos și să devoaleze printr-un decret implicarea Securității în protejarea secretului de stat, deși putea să o facă prin normative interne.

Decretul detalia și înăsprea măsurile de îngrijire a accesului străinilor în unitățile socialiste. Chiar și cei care efectuau recepția mărfurilor destinate exportului, nu aveau acces decât în sălile de protocol și în spațiile special amenajate, cei veniți la specializare sau pentru acordarea de asistență tehnică aveau acces numai în secțiile sau sectoarele de producție care faceau obiectul înțelegerilor cu partenerii străini, ei trebuind să aibă ecusoane distincte și să fie însoțiți de persoane anume desemnate, pe trasee dinainte stabilite și aprobate.

Securitatea avea cel mai important rol în protejarea secretului de stat, având „obligația să ia măsuri pentru prevenirea divulgării secretului de stat prin materiale ce pot fi date publicității sau alte forme ce pot duce la divulgarea secretului de stat” (art. 9).

¹⁴⁴ ACNSAS, fond Documentar, dosar nr. 013101, vol. 15, ff. 89-93.

Protejarea secretului de stat față de străini se baza în primul rând pe o serie de restricții impuse acestora. Restricțiile nu se stabileau cu implicarea directă a Securității. Art. 14 prevedea că Ministerul Afacerilor Externe și Ministerul Comerțului Exterior și Cooperării Economice Internaționale vor lua măsuri ca angajarea, prin Oficiul de Deservire a Corpului Diplomatic și prin „ARGUS”, a cetățenilor români la misiunile diplomatice, oficiile consulare, reprezentanțe consular-comerciale și alte reprezentanțe străine acreditate în Republica Socialistă România, să se facă după verificarea lor nominală și numai cu avizul organelor Departamentului Securității Statului. Contractele de muncă ale acestei categorii de persoane urmau a se încheia pe o durată de cel mult un an, putând fi reînnoite în aceleași condiții.

Ministerul Afacerilor Externe trebuia să ia măsuri ca, pe baza principiului reciprocității, membrilor misiunilor diplomatice, ai oficiilor consulare și ai altor reprezentanțe străine acreditate în R.S. România să li se aplice aceleași restricții cu privire la deplasarea pe teritoriul țării și stabilirea de relații cu autoritățile sau organizațiile socialiste române, care erau impuse membrilor misiunilor diplomatice, ai oficiilor consulare sau ai altor reprezentanțe române acreditate în țările respective (art. 15)¹⁴⁵. Era reglementat accesul cetățenilor străini care veneau la specializare sau pentru acordarea de asistență tehnică pe bază de contracte „numai în secțiile și sectoarele de producție ale unităților socialiste ce făceau obiectul înțelegerii încheiate cu partenerii străini” și numai pe baza aprobării nominale date de miniștri sau de conducătorii celorlalte organe centrale și cu acordul DSS. De altfel, și contractele de muncă ale acestora erau aprobate pe cel mult un an, cu posibilitate de prelungire, tot cu avizul DSS¹⁴⁶. Pentru evitarea oricăror surprize, accesul străinilor era restricționat potrivit unei „liste a obiectivelor sau locurilor de muncă de importanță deosebită pentru apărarea secretului de stat”.

Potrivit Decretului 408/1985, funcțiile de șef de protocol de la Consiliul de Miniștri, ministere – cu excepția MAN – și de la celelalte organe centrale trebuiau să fie încadrate cu ofițeri activi de Securitate, și, numai în cazuri excepționale, cu ofițeri în rezervă¹⁴⁷.

¹⁴⁵ Idem, dosar nr. 135, vol. 11, ff. 1-7 și Idem, dosar nr. 13101, vol. 7.

¹⁴⁶ *Ibidem*, f. 4.

¹⁴⁷ HCM nr. 18 din 14 ianuarie 1972 care reglementa că „Organizațiile socialiste trebuiau să organizeze relațiile cu organizațiile străine numai prin intermediul

Sub pretextul apărării secretului de stat, cetățenii români trebuiau să fie ținuti cât mai departe de mediile diplomatice străine. Art. 13, alin. 1, preciza că „participarea personalului unităților socialiste la acțiunile protocolare organizate de misiunile diplomatice, oficiile consulare și celelalte reprezentanțe străine asimilate acestora, acreditate în Republica Socialistă România, se poate face, indiferent de modul în care a fost invitat, numai de avizul nominal dat de Ministerul Afacerilor Externe”¹⁴⁸.

În privința ținerii la distanță a românilor față de cetățenii străini, ofițerii de Securitate erau instruiți permanent în privința legislației privind apărarea secretului de stat în RSR și despre aspectele muncii de Securitate pentru apărarea secretului de stat și de stabilire a relațiilor cu străinii. Li se sublinia că „nimeni, inclusiv miniștrii, nu avea voie să primească străinii în afara sălilor de protocol, expoziții sau locuri special amenajate” și că trebuie să urmărească în permanență întocmirea notelor de convorbiri prevăzute de lege¹⁴⁹.

Existau, însă, categorii profesionale care, prin natura serviciului, intrau în contact cu cetățenii străini. Cetățenii români care, în timpul activității profesionale, intrau în legătură cu străinii erau spravegheați cu prioritate de Securitate. În 8 martie 1983 un document al Securității cerea ca „în executarea planului de măsuri din problema *justiție* aprobat de conducerea Departamentului Securității Statului rugăm efectuarea o analiză asupra modului de supraveghere și urmărire informativă a avocaților angajați de misiunile diplomatice consulare, reprezentanții unor agenții sau firme și cetățenii străini, urmând ca până la 25 martie 1983 să se raporteze concluziile desprinse și măsurile ce se impun pentru îmbunătățirea muncii pe această linie”. Securitatea întocmea diverse liste cu străinii din această categorie și se urmărea „dacă în contactul cu avocații s-au limitat strict la problemele legate de afacerea juridică sau au manifestat interes și pentru alte aspecte, dacă continuă să întrețină legături” ș.a.m.d.¹⁵⁰.

Odată cu crearea și dezvoltarea Centrului de Informatică și Documentare (CID), pe lângă funcția lui de bază, păstrarea unei

departamentului de protocol sau a persoanei anume desemnată să îndeplinească atribuții de protocol” (Idem, dosar nr. 123, vol. 9, ff. 124-134).

¹⁴⁸ Idem, dosar nr. 135, vol. 11, f. 7.

¹⁴⁹ Idem, dosar nr. 3029, ff. 3-4.

¹⁵⁰ Idem, dosar nr. 1125, vol. 1, f. 8.

evidențe riguroase a rețelei informative a Securității, acesta a fost folosit și în crearea unei baze de date ce se dorea completă și în domeniul străinilor din România. Potrivit ordinului, evidența nominală centralizată a străinilor urma a se ține, la zi, pe baza comunicărilor prin telefon/telex de la punctele de control treceri frontieră, de către CID, atât în privința străinilor din țările capitaliste, cât și a celor din țările socialiste. CID organiza evidențele centralizate ale străinilor aflați în țară, chiar și a celor aflați în tranzit, care făceau obiectul muncii de Securitate, anunțând unitățile de Securitate interesate și asigurând, la cerere, furnizarea de date despre aceștia organelor de Miliție.

Activitatea CID în domeniu și colaborarea sa cu celelalte instituții responsabile cu supravegherea străinilor pe teritoriul RSR au fost reglementate prin Ordinul nr. D/0155/24.10.1983 *pentru modificarea și completarea instrucțiunilor nr. 20/1971 ale Ministerului de Interne pentru aplicarea legii nr. 25/1969 privind regimul străinilor în RSR*¹⁵¹.

Ordinul stabilea clar ce instituții trebuiau să strângă date despre străini și care era circuitul informațiilor. Direcția de pașapoarte organiza evidența nominală centralizată în funcție de anumite criterii: pe bază de dosar și fișă alfabetică pentru străinii aflați în cercetare sau judecată penală, precum și pentru cei condamnați pe teritoriul statului român, pentru străinii incluși pe lista persoanelor indezirabile, pentru străinii care au avut domiciliul sau reședința în RSR și pleaseră definitiv în străinătate, și pe bază de registru pentru străinii cărora li se furase sau care își pierdseră documentele de călătorie, sau pentru cei care veniseră temporar și decedaseră pe teritoriul statului român¹⁵².

În funcție de anumite criterii, țineau evidența și alte instituții implicate, precum Formațiunile de pașapoarte și evidența străinilor din cadrul inspectoratelor județene și al municipiului București ale Ministerului de Interne, organele de Miliție municipale și posturile de Miliție comunale. Aici se afla evidența străinilor stabiliți în România sau străinilor veniți temporar, pe o perioadă mai mare de 120 de zile, a celor veniți la studii, specializare, asistență tehnică, a reprezentanților firmelor comerciale etc.

¹⁵¹ Idem, dosar nr. 13074, vol. 28.

¹⁵² *Ibidem*, ff. 2-3.

Toate aceste organe scoteau din evidență străinii când aceștia plecau definitiv din țară, decedau sau primeau cetățenia română, iar dosarele lor erau trimise spre arhivare¹⁵³.

În anul 1985, Inspectoratul Județean de Securitate Dolj–securitate–cercetări penale raporta ministrului de Interne activitatea pe semestrul I. Activitățile de pregătire contrainformativă și antiinfrațională a populației cuprindeau și o mai bună cunoaștere de către aceasta a actelor normative ce reglementau regimul relațiilor cu cetățenii străini. Față de anii anteriori se puna un accent mai mare pe creșterea calitativă a acestor măsuri îndeosebi în unitățile în care lucrau sau își făceau simțită prezența cetățeni străini, precum Olcit Craiova, Electroputere, I.U.G., Fabrica de Avioane, Întreprinderea de Confecții Craiova etc. În același scop se intensificaseră măsurile de prelucrări contrainformative în unitățile școlare, Centrul Universitar Craiova, cu cadrele medicale, cu cadrele din domeniul alimentației publice și altele, unde contactul acestora cu studenții și doctoranzii era permanent¹⁵⁴.

În Centrul Universitar Craiova, într-un singur semestru fuseseră „scoși din țară” 31 de studenți străini pentru diverse motive. În baza datelor și informațiilor obținute au fost întreprinse măsuri de prevenire a producerii unor acte de dezordine în 9 cazuri, în cooperare cu formațiunea Pașapoarte și organele de Miliție și cu sprijinul factorilor educaționali, au fost întreprinse 19 controale în căminele studențești, fără a rezulta probleme deosebite, cu excepția cazului unui student, cărui i-au fost confiscate bunuri în valoare de aproximativ 300.000 lei. Prin organele de Miliție au fost atenționate 10 persoane care găzduiseră în mod ilegal cetățeni străini¹⁵⁵.

Dintre acțiunile întreprinse pe linia descurajării unor studenți străini semnalăți cu manifestări antisociale și pentru prevenirea comiterii de către aceștia a unor acte de dezordine și acțiuni neavenite, se evidențiază cea din 4 iunie. În baza aprobării primului secretar al Comitetului Județean Dolj al P.C.R. se organizase o acțiune de control în complexul studențesc „Calea București” din Craiova și în cele 80 de camere ale căminului 6 din Str. Libertății. La acțiune participaseră

¹⁵³ *Ibidem*, ff. 4-5.

¹⁵⁴ *Idem*, dosar nr. 117, vol. 1, f. 89.

¹⁵⁵ *Ibidem*, vol. 1, f. 91

120 de ofițeri și subofițeri de Miliție, 15 cadre de Securitate și 20 cadre didactice. Acțiunea respectivă a fost efectuată sub pretextul verificării modului în care se respectă regimul domicilierei, prevenirii producerii de incendii și adăpostirii persoanelor urmărite de organele de miliție. În urma controlului efectuat s-au depistat și scos din țară 2 străini ex-matriculati din facultate încă din februarie și au fost găsite 7 tinere femei de moravuri ușoare, dintre care 4 fără ocupație, care au fost sancționate cu 3 luni închisoare corecțională în baza Decretului 153/1970, și trei studente, cărora li s-au aplicat amenzi contravenționale¹⁵⁶.

În primăvara aceluiași an, 1985, în aceeași zi, s-au făcut percheziții la toate căminele studenților străini din Republica Socialistă România¹⁵⁷. La Galați în camera unui student a fost găsită o pușcă de vânătoare. Cum era de așteptat, acesta a fost expulzat imediat din RSR¹⁵⁸.

Toate comunele aveau un registru pentru evidența străinilor veniți temporar pe raza lor, la care avea acces Ministerul de Interne și, evident, D.S.S. Registrul conținea numele și prenumele străinului, data și locul nașterii, cetățenia, datele pașaportului, data intrării în țară, data sosirii în comună, scopul venirii, data plecării, numărul de venituri anterioare, mijlocul de transport cu care a călătorit, de cine a fost găzduit și avea o rubrică de mențiuni speciale¹⁵⁹.

În pregătirea ofițerilor de Securitate, combaterea activității străinilor pe teritoriul României reprezenta unul dintre cele mai importante obiective. Într-o lucrare de absolvire de la Școala militară de Securitatea de la Grădiștea între primele pericole la adresa securității naționale era aceea că „străinii încearcă atragerea și antrenarea unor cetățeni români la activități ilicite privind încălcarea normelor legale prin cazarea în locuri sau la persoane neprevăzute în Decretul 225/1976”¹⁶⁰.

Pe lângă activitățile ilicite inerente, precum deținerea și traficul de valută, de țigări, de autoturisme etc., provenite din accesul pe care

¹⁵⁶ *Ibidem*.

¹⁵⁷ *Idem*, dosar nr. 8859, vol. 115, f. 183-184.

¹⁵⁸ *Ibidem*, f. 197.

¹⁵⁹ *Idem*, dosar nr. 3046, *passim*.

¹⁶⁰ *Idem*, dosar nr. 8816, vol. 3, f. 12.

străinii îl aveau la anumite produse și de cultura și sistemul economic din care aceștia proveneau, Securitatea se confrunta cu o mare problemă. Odată cu înmulțirea studenților străini, mai ales a celor din Orientul Mijlociu, România a început să se confrunte cu amenințarea terorismului. Acestea au început încă de la debutul anilor '70, când s-a încercat introducerea în RSR de armament, mai ales de către membrii organizației „Septembrie Negru”. Cele câteva evenimente (19 noiembrie 1977-a fost ocupată ambasada Egiptului de către un grup de cca 100 de irakieni, asasinarea la 4 decembrie 1984 a viceconsulului Ambasadei Iordaniei la București de către un iordanian de origine palestiniană, aflat la studii în România ș.a.m.d.) care au culminat cu atentatul din 26 mai 1985, din complexul studentesc Grozăvești, pus la cale de „Frații Musulmani” împotriva studenților sirieni din România, și care s-a soldat cu moartea a doi ofițeri USLA, Securitatea a acordat fenomenului terorist, și mai ales studenților străini din România, o atenție specială.

„La indicația conducerii superioare”, ministrul secretar de stat și șef al DSS Tudor Postelnicu, a emis Ordinul nr. 00311 din 5 octombrie 1985 („străini la studii”), prin care a dispus unele măsuri privind îmbunătățirea muncii de Securitate în rândul studenților străini și a altor categorii de străini. Scopul ordinului era de a întări colaborarea cu Miliția și cu alte organe și unități ale Ministerului de Interne astfel încât acestea să poată acționa cu mai multă eficiență în cazul străinilor.

Obiectivele principale ale Securității erau străinii pretabili de a săvârși acte terorist-diversioniste, de deturnare, răpire, sechestrare de persoane sau orice alte acte cu caracter violent, dar și emisarii, cei care făceau deplasări în alte localități decât cele de reședință. Se dorea cunoșterea disensiunilor și a stărilor de spirit negative din rândul străinilor, determinate de evoluția evenimentelor politice din țările de unde proveneau, dar și contracararea și neutralizarea acțiunilor de instigare la acte de contraveneau intereselor țării, inclusiv de redactare și difuzare a unor materiale de propagandă cu caracter provocator.

Deoarece, până în acel moment, nu se respecta întocmai modul de lucru conspirat care trebuia folosit în astfel de cazuri speciale, acesta era reiterat: organele de Securitate nu aveau voie să intre în dialog direct cu liderii organizațiilor politice ale străinilor, ci numai prin intermediul unităților de învățământ ori a organizațiilor obștești. Ele

trebuiau să acționeze prin mijloace specifice muncii, fără a se deconspira și fără să rezulte că unii reprezentanți ai diferitelor grupări și organizații ale străinilor realizează legături cu organele de Securitate.

Șefii organelor de Securitate, cadrele de conducere cu atribuții în problemă, aveau obligația să ia măsuri pentru ca lucrătorii de Securitate să înțeleagă bine cum trebuie să acționeze pentru evitarea confundării informațiilor operative cu cele de rutină. Șeful Centrului de Informații Externe și comandantul Unității Speciale de Luptă Antiteroristă erau împuterniciți ca, atunci când dețineau informații deosebite, să le transmită direct Securității județene, care, prin Direcția I, care, având sediul problemei și coordonarea în mod unitar a activității de Securitate în rândul străinilor aflați la studiu, urma a acționa în consecință.

Direcția de Pașapoarte, Evidența Străinilor și Controlul Trecerii Frontierei și compartimentele de profil din teritoriu, cu sprijinul direct al organelor de Miliție, urmau să-i depisteze și să-i scoată din țară pe străinii aflați la studii care fuseseră exmatriculați sau nu mai erau studenți „din dezinteres pentru învățatură”. Ca noutate, față de aceștia se instituiau măsuri drastice: nu li mai permitea intrarea în țară și urmau a fi incluși pe lista persoanelor indezirabile⁶¹. Tot DPESCTF era direct răspunzătoare de prevenirea introducerii în țară, prin PCTF-uri sau alte puncte, prin intermediul străinilor la studii, a emisarilor organizațiilor terorist-diversioniste, a altor categorii de străini sau pe orice altă cale, de armament, muniții, explozivi, materiale de propagandă sau de altă natură, ce puteau fi folosite în acțiuni contrare intereselor României. În acest scop, DPESCTF trebuia să colaboreze cu Securitatea și cu alte organe ale Ministerului de Interne cu atribuții în problemă.

Securitatea informa Direcția de Pașapoarte Evidența Străinilor și Controlul Trecerii Frontierei despre străinii bănuiți că îi instigau pe unii cetățeni români la emigrare, îi îndemnau la greva foamei sau la alte acțiuni protestatare. Direcția a III-a și compartimentele teritoriale de profil acționau pentru a cunoaște și controla activitatea diplomaților, îndeosebi din țările arabe, precum și întâlnirile pe care aceștia le realizau cu studenții străini.

⁶¹ Idem, dosar nr. 007929, vol. 405, f. 6.

În vizorul Securității se aflau în special „studentii care nu se ocupau de pregătire, folosind această acoperire pentru a desfășura alte activități”. Era semnalată existența unui număr mare de studenți care studiau în Republica Socialistă România de 9-13 ani și care nu puteau fi scoși din țară pe motiv că nu mai studiază.

Se insista pe discreție și pe evitarea substituirii de competențe, Miliția fiind singura care se ocupa cu păstrarea ordinii și liniștii publice, cu prevenirea actelor de dezordine în localuri, cămine studentești etc.¹⁶².

Prin Ordinul MI nr. 05534 din 20.10.1987, *privind subordonarea Direcției Pentru Pașapoarte, Evidența Străinilor și Controlul Trecerii Frontierei*, această instituție se subordona nemijlocit ministrului de Interne¹⁶³.

Creșterea numărului de studenți originari din Orientul Mijlociu din a doua jumătate a anilor '80 și, mai ales, atentatul terorist din Grozăvești au arătat că informatorii din rândul studenților români sunt insuficienți și ineficienți în activitatea de prevenire a conflictelor din Orientul Mijlociu mutate pe teritoriul României. Noua direcție reiese clar din Instrucțiunile nr. 000165 din 15.01.1986 *privind activitatea de recrutare și folosirea informatorilor în rândul străinilor*¹⁶⁴, potrivit cărora „recrutarea și folosirea informatorilor în rândul străinilor constituia o sarcină de cea mai mare importanță pentru DSS”.

Străinii recrutați erau utili pentru „furnizarea de informații și obținerea de sarcini în vederea descoperirii acțiunilor de spionaj, trădare, atentat, acțiuni terorist-diversioniste, de subminare a economiei naționale și sabotaj, propagandă împotriva orânduirii socialiste și a altor acțiuni împotriva securității statului”¹⁶⁵. Dar obiectivele Securității erau și proactive: „penetrarea informativă în serviciile de spionaj și contraspionaj străine, organizațiile reacționare ori extremist-teroriste, cercurile politice, comerciale, financiar-bancare și tehnico-științifice din exterior, precum și în alte locuri și medii ce prezintă interes pentru securitatea statului”. Pe lângă aceasta, informatorii trebuiau folosiți

¹⁶² *Ibidem*, f. 8.

¹⁶³ *Ibidem*, vol. 445, *passim*.

¹⁶⁴ *Ibidem*, vol. 485, *passim*.

¹⁶⁵ *Ibidem*, f. 3.

și pentru realizarea intereselor externe, prin „realizarea de acțiuni vizând sprijinirea promovării intereselor politico-economice, tehnico-științifice și de altă natură ale RSR în străinătate”.

Recrutarea informatorilor străini era o acțiune complexă, necesitând mult tact și răbdare. Ea prezenta un pericol sporit față de recrutarea cetățenilor români, iar un refuz din partea candidatului era mult mai riscant. Pentru început, candidații la recrutare erau „bine verificați în toate formele de evidență ale MI și DSS”. Mai apoi, despre ei se culegeau informații certe privind biografia și activitatea anterioară, situația materială, nivelul de pregătire și perspectivele profesionale, concepțiile politice și religioase, trăsăturile de caracter și alte elemente de personalitate: vicii, slăbiciuni și situații personale deosebite, fapte ce îi compromiteau față de serviciile de spionaj, cercurile și organizațiile în slujba cărora se aflau, informații despre instituțiile și firmele în care lucrau, despre opinia publică din țara lor, despre anturaj ori familie, despre fapte infracționale sau de altă natură care îi puneau în dependență față de organele de Securitate ș.a.m.d.¹⁶⁶, urmând a se stabili cu certitudine dacă străinul aflat în studiu era cadru sau agent de spionaj ori avea apartenență la organizații extremist-terroristă sau de natură ostilă și dacă nu cumva urmărea să pătrundă în rețeaua informativă a organelor de Securitate.

Drept o dispoziție specială, Securitatea trebuia să acorde o atenție deosebită căsătoriilor cetățenilor români cu cetățenii străini, îndeosebi din spațiile SUA, Franța, Anglia și Canada.

Răspunderea coordonării acestor cazuri revenea unităților speciale 0544 (Centrala de Informații Externe, era unitatea de spionaj a Securității) și 0195 (Unitatea de protecție contrainformativă a CIE)¹⁶⁷.

Se pare că recrutarea informatorilor din rândul cetățenilor străini a mers foarte bine. Pentru protejarea conspirativității în privința recrutării lor a fost emis *Ordinul Ministrului Secretar de Stat și Șef al Departamentului Securității Statului Nr. D/0012392 din 01 iulie 1987*, care interzicea organelor de Miliție să procedeze la cercetarea în stare de libertate, reținerea sau arestarea vreunui străin, chiar dacă obțineau aprobările prevăzute de ordinele în vigoare, decât după ce

¹⁶⁶ *Ibidem*, f. 5.

¹⁶⁷ *Ibidem*, f. 27.

au raportat despre aceasta șefului Centrului de Informații Externe – general-locotenent Aristotel Stamatoiu (care trebuia să se sincronizeze și cu șeful UM 0195) și șefului Direcției Cercetări Penale din cadrul Departamentul Securității Statului. Numai în lipsa acestora se putea raporta loțiitorilor lor la comandă. În caz de infracțiuni flagrante comise de străini, de competența organelor de Miliție, se raporta în aceeași zi celor de mai sus, telefonic sau prin telex, despre măsura impusă pentru reținerea și cercetarea infractorilor. În același mod urma a se proceda și în cazul propunerilor de scoatere de sub urmărire penală, de încetare a urmăririi penale sau de trimitere în judecată a străinilor¹⁶⁸. Practic, Securitatea devenea un cenzor care împiedica Miliția să își exercite atribuțiile, în special în domeniul dreptului penal.

O altă problemă care apăruse în legătură cu cetățenii străini era aceea a creșterii numărului de solicitări, multe dintre ele concretizate, de înfierii de copii români, de regulă dintre cei aflați în instituții de ocrotire (legăne de copii, case de copii preșcolari și școlari). Se constata că se produceau numeroase abuzuri, cu ajutorul unor „elemente afaceriste”, îndeosebi din rândul unor avocați și chiar al unor cadre din sistemul instituțiilor de ocrotire a minorilor, care stimulau și favorizau înfierea în schimbul unor avantaje materiale în acest domeniu¹⁶⁹.

Ordinul Ministrului nr. S/2551/06.11.1987 referitor la sarcinile ce revin șefilor inspectoratelor județene și al municipiului București ale M.I. în legătură cu înfierea de către străini a copiilor cetățeni români avea rolul de a opri abuzurile cu încălcarea legilor și normelor etice, care determinaseră „comentarii și aprecieri negative, iar în străinătate acțiuni propagandistice ostile la adresa țării noastre”. Se reglementa colaborarea între instituții și invitarea la sediile comitetelor județene de partid a președinților colegiilor de avocați, în scopul de a li se atrage atenția asupra neregulilor și abuzurilor, cu scopul „să se pună capăt oricăror forme de intermediere și favorizare a încheierii unor astfel de acte juridice de natură a contraveni politicii demografice a partidului și statului nostru”¹⁷⁰.

¹⁶⁸ Idem, dosar nr. 13101, vol. 16, ff. 307-308.

¹⁶⁹ Idem, fond MAI – Direcția juridică, dosar nr. 3645, vol. 2, f. 224.

¹⁷⁰ *Ibidem*, f. 225.

Trebuie spus că nu numai Securitatea și Miliția aveau normative care să reglementeze relațiile oficiale sau neoficiale cu străinii. De exemplu, în 1989 existau în Ministerul Justiției *Norme privind reglementarea primirii, gestionării, evidenței și utilizării obiectelor (cadourilor) primite de la străini, în țară sau în străinătate*. Potrivit acestora, era interzisă primirea de cadouri, iar, în cazuri excepționale, puteau fi primite numai „obiecte cu caracter simbolic” și „alte obiecte”, caz în care era obligatorie raportarea imediată și depunerea la departamentul de protocol, în gestiunea căruia rămâneau până la repartizare. Apărarea secretului de stat era la fel de importantă și în domeniul justiției, instituțiile trebuind să raporteze orice problemă în privința „relațiilor cu străinii”¹⁷¹.

O ultimă problemă pe care o vom trata aici o constituie infracționalitatea în rândul străinilor din România comunistă. Infracțiunile de drept comun au cunoscut o creștere constantă, cauzată nu numai de creșterea proporțională cu cea a numărului străinilor din România, ci și de impunitatea resimțită ca o încurajare de străinii „cu dare de mână”. De altfel, sentința pentru cetățenii străini consta nu numai în perioada de încarcerare, ci și în cuantumul sumei pe care avea să o plătească pentru ziua de închisoare.

Puțini străini nu au beneficiat de legislația care permitea plata cauțiunii sau a transformării zilelor de închisoare în amendă, iar culmea în acest domeniu au reprezentat-o eliberarea și repatrierea autorilor atacului terorist din Grozăvești, care au beneficiat de o reducere de pedeapsă pentru a se încadra în prevederile legii.

Infracțiunile comise de străini (în general studenți sau turiști) erau în general cele valutare, viol, tentativă de viol, accidente auto, fals, uz de fals, tentativă de trecere a frontierei, furturi, bătăi și tentative de omor etc¹⁷².

Procedura în cazul străinilor care comiteau fapte penale pe teritoriul României era următoarea: odată începută cercetarea penală, instanța putea dispune plata cauțiunii și cuantumul acesteia în funcție de maximum prevăzut de lege pentru infracțiunea comisă. Cum, în

¹⁷¹ Notă cu principalele aspecte din munca desfășurată de către unitățile exterioare ale Ministerului Justiției, în cursul anului 1988, pe linia apărării secretului de stat, în Arhiva Ministerului Justiției, dosar nr. 15/1989, nenumărat.

¹⁷² ACNSAS, fond Documentar, dosar nr. 8859, vol. 115, *passim*.

majoritatea cazurilor, străinul care comisese infracțiunea era trimis în stare de arest până la soluționarea cauzei, negocierile și procedura de plată a cauțiunii erau duse de statele sau de familiile străinului acuzat, în general prin intermediul misiunilor diplomatice ale statelor al căror cetățean era persoana arestată. Vizitele diplomaților sau ale altor cetățeni străni la deținuți erau supravegheate de ofițerul cu atribuțiuni de protocol. De cele mai multe ori, cu speranța unei soluționări favorabile, se aștepta până la pronunțarea sentinței, care beneficia în cazul cetățenilor străini de maximă celeritate. După plata cauțiunii sau a amenzii, străinii erau expulzați din Republica Socialistă România și erau trecuți pe lista persoanelor indezirabile.

În ultimii ani ai regimului comunist, justiția a fost angrenată împreună cu toate celelalte instituții în satisfacerea nevoii de valută a statului român.

Odată cu creșterea numărului de cetățeni străini în România comunistă, statul i-a tratat cu mare atenție, cea mai implicată instituție fiind Securitatea. În privința străinilor, rezidenți sau turiști, Securitatea s-a manifestat cel mai puțin ca organ de represiune și cel mai mult ca un serviciu de informații. Neputând aplica mijloacele represive și abuzurile așa cum făcea cu cetățenii români, arestările, internările și chiar avertizările fiind excluse din panoplia de arme, pentru aparatul de represiune singura opțiune era expulzarea și interdicția de a mai intra în țară. Astfel, cele mai importante mijloace erau controlul strict și informația, prin reglementarea deplasării și a locuirii străinilor, precum și prin încadrarea cetățenilor străini cu informatori.